

Bal. in d. l. Item lapilli ff. de verborum significati. in addit. Lanar. conf. 4. quae videtur auctoritas in hac materia magistralis. Quae tamen praxis reficiendi pretium, ubi agitur de demolitionibus domorum, vel arborum, & praediorum ex causa belli, & quando illud urget, rara est, cum tunc majoribus urgentibus necessitatibus, cum publico avario, sive cum subditorum collectis, & contributionibus illi occurrere oporteat, neque in eo consuetudo de facili cogitur ad ea, quae leges disponunt, quasi quod armorum strepitus non fiant audiri leges, ideoque dici potest casus fortuitus, quem fortuna maleficio referre debent ii, quos tangit. Licet enim DD. praesertim Morales, excusantes tali casu Principem, vel Rempubliam ejusque Magistratus a prompta refectioe, ad istam obligent cessante calamitate, & quando ipsius Rempublicae, vel aliorum vires suppetere poterant, nimium tamen rari sunt casus, in quibus hac theoria reducatur ad praxim.

40 Sextus casus est, ubi Princeps bona uni tollit, ut det alteri, ut fuisse quandoque praedictum, etiam citra necessitatem belli, & remunerationis militum habetur in Ariminen. Casuorum sub tit. de feudis disc. 45. In jure vero civili haec potestas absoluta supponitur, tam per text. in l. lucius ff. de evictioe, ubi de potestate dandi militibus bona privatorum, quoniam ita Rempublicae causa postulet, & cum dictae causae praesuppositio admittunt DD. collecti per Gabriel. d. tit. de jure quaestio non tollen. concl. 1. Et seq. Apont. de potest. Proreg. tit. 1. de provis. firi soliti numer. 26. & alii, apud Marin. ad Reverter. decis. 183. numer. 2. in fin. idem Reverter. decis. 184. in fine. Quam etiam generaliter, & indefinite, ut daret cuiquamque, supponitur per textum in l. 4. Et l. bene a Zenone C. de

41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53

41 *quantiennali praescrip.* ubi quod donatarius Principis tutus est a rei domino, qui solum datur actio refectioe pretii contra fiscum, de quorum tamen jurium intelligentia, & quando locum habeant, necne, habetur particulariter adum in dicta Romana, seu Volaterrana (spolii sub tit. de donat. quasi quod ita reintegrato domino de pretio, non dicatur illi inferri injuria, vel grave damnum, quod solum consistat in affectioe habendi magis rem, quam pretium, super quo Principis potestati condonandum videtur, etiam ex causa publici ornatus juxta dispositionem Constitutionis 22. Gregorii XIII. per quam vicinus alterum invitum cogit ad rei suae venditionem, & de quo retractu coactivo habetur pluries sub tit. de scribit. ad materiam retractus. Ubi quod ex dicta causa publici ornatus ille quandoque datur etiam ex dispositione, vel intentione juris communis, quamvis Principis potestas non accedat ad instar, & per assimilationem illius retractus, qui de jure competit Ecclesiis, vel piis, & religiosis domibus per constructione, ampliatione, vel ornatu, ad terminos textus in l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sumptibus funerum, ut pluries in dicta sua materia sub titulo de servitutibus. Et de eadem demolitione pro servicio Montis Pietatis, ad effectum illum reduendi in insulam pro meliori depositorum, & pignorum custodia habetur adum in Romana Salviani sub tit. de credit. & in Romana domus sub tit. de emp. & vend. pro Monte Pietatis Urbis.

Septimus casus est, ubi factum Principis, vel illius Magistratus, qui a Principe potestatem habet, non est principaliter directum ad tollendam rem, vel jus alterius, ut sibi vel alteri tribuat, sed est gratiosum, ac principaliter ad beneficiendum uni, ex quo accessorie, & consequenter refertur damnum alterius, etiam in jure quaesito, ut frequenter in praxi contingere solet circa gratiosas reservationes, quae fiunt banatorum, vel rebellium, quorum bona, vel jura per hujusmodi mortem civilem in alios translata sunt, a quibus ita restitutus vendicare velit. Et tunc duplex cadere solet inspectio, una voluntatis, an scilicet Princeps talem civilem mortuum resciscendo per hujusmodi restitutionem alteri praedictare velit, ac bannitum restituere etiam ad bona, vel jura jam alteri quaesita, & ista est quaestio facti, potius quam juris cuius decisio pendet a verbis, & clausulis ipsius restitutionis, aliisque circumstantiis, & administratis hujusmodi voluntatem affirmantibus, vel respectivè negantibus, cum fapius in hujusmodi restitutionibus adici solet clausulae praeservativae circa bona, & jura sisco incorporata, & alteri quaesita. In dubio autem, & quando sit restitutio simpliciter, itaut voluntas sit ambigua, praesumptio est, quod gratia censatur facta sine tertii praedictioe, & sic non quoad bona tertio quaesita, ut plenè antiquioribus re-

latis supponitur, cessantibus verbis diversam voluntatem probantibus, per Rotam apud Merlin. decis. 125. alias 449. par. 5. rec. in princ. & firmit DD. collecti per Marin. ad Reverter. decis. 487. nu. 1. & Capyc. Latr. consulti. 2. nu. 38. & seq. ubi allegantur Oddo, Maistr. Rovit. & ceteri.

Ubi verò voluntas est certa super plenaria restitutione ad statum pristinum, tanquam per speciem postliminii etiam ad bona, & jura alteri quaesita, proindeque reducit quaestio ad defectum potestatis. Quae tunc distinguitur est inter illos tertios, quibus jus quaesitum est ex sola dispositione legis positivae communis, vel municipalis, aut etiam ex judicio testatoris, ut frequenter contingit in bonis fideicommissariis, ac feudilibus, vel emphyteuticis pacti, & providentiae, quae ob incapacitatem possessoris ex hujusmodi morte civili resultantem, transeunt in alios proximè agnatos, vel vocatos. Et illos tertios, quibus eadem bona, vel jura tanquam publicata, seu ita effecta vacantia, ab ipso Principe, vel altero ad id potestatem habente concessa sint. Primo enim causa plana videtur potestas, quoniam jus tertio quaesitum non provenit à propria providentia, vel causa onerosa, itaut à jure naturae, vel gentium magis provenire dicatur, sed provenit à solo jure positivo, atque à potestate ejusdem Principis, quam sicuti talis possessor pro se admittit, ita illius quaestioem refricare non potest, ita enim Princeps tollere dicitur, quod est suum, non quod alienum, ut antiquioribus relatis Franch. dec. 213. Rovit. dec. 37. nu. 9. Odd. de rest. in integr. par. 2. dist. 99. art. 10. de Marin. resol. 46. nu. 15. lib. 2. Rota apud Merlin. decis. 125. alias 449. par. 5. recent. atque hoc jure passim vivitur in eodem Principatu, absque difficultate.

Sola enim quaestio cadere solet, ubi agitur de bonis existentibus in diversis ditionibus, seu Principatibus, quoniam licet non levis controversia sit inter Doctores, an confiscatio capiat bona extra territorium confiscantis, & quatenus capiat, ad quem spectent, an ad fiscum Principis bannientis seu condemnantis, vel potius ad quemlibet Dominum territorii, atque plures foles dari distinctiones, an confiscatio proveniat à jure communi, vel speciali. Attamen hodie in praxi recepta propositio est, quod quilibet confiscat in suo, quamvis non ex propria, sed ex aliena sententia bonorum publicatio sequatur ex collectis per Bottiglier. de success. ab eorum. 110. nu. 32. de Marin. resol. 35. lib. 1. Capyc. Latr. consulti. 121. nu. 41. & seq. & latius per Rotam apud Merlin. d. decis. 125. alias 449. par. 5. recent. quae est in materia magistralis, ubi solum dubitatur, quoniam contentio est inter Principem, & Baronem ac inferiorem. Atque ita vidi praedictum in Januensi officium, de qua sub tit. de fideicommissis, ubi de confiscatione facta per Datarium, seu Cameram Apostolicam de officis ejusdem Datariae, seu Cancellariae possessis per eum, cuius bona publicata fuerunt in alio Principatu.

Ideoque intrat quaestio, an factum restitutorium illiusmet Principis, qui per ejus sententiam dictam mortem civilem intulerat afficiat alios, quoad bona per eos confiscata per seipos possessa, vel alius concessa, in quo ex eisdem fundamentis deductis per Rotam apud Merlinum d. decis. 125. alias 449. par. 5. recent. verius videtur, statum personae trahere ad ea omnia bona, tanquam accessoria, cum per plenariam restitutionem singatur, ac si nunquam civiliter mortuus esset, ex regula, quod bona sequuntur personam, & accessorium regulariter à natura, seu statu principalis.

In altero autem casu, quod bona alteri concessa sint ab ipsonem Principe, & tunc. Aut concessio est ex gratia, & causa lucrativa, & pariter per competentiam potestatis respondendum venit, cum nullum praedictum, nullaque injuria illi tertio inferri dicatur, atque Princeps revocet suum juxta auctoritates, & rationes, de quibus supra occasione officiorum, & beneficiorum, ac etiam enlargementum ab ipso Principe factarum. Aut concessio est ex causa onerosa, quia nempe idem Princeps, vel ejus siscus bona confiscata pretio mediante alteri vendidit juxta casum, de quo in dicta Nullius Baren. melioramentorum sub tit. de feudis disc. 27. Et tunc licet non resaso pretio concessio non obstat restituito, etiam actum in proposito successione balthardi legitimitati ad fideicommissi de Nascendoris sub tit. de fideicommissis, & in decisione in ea causa edita 16. Januarii 1669. coram Carpinea, ex quibus, & aliis apud eos allegatis patet plures adhiberi distinctiones. Primo scilicet an legitimitas facta sit ab ipso supremo Principe habente potesta-

Magna

Magna siquidem est differentia inter restitutionem, quae fiat ex mera gratia Principis, ac illam, quae fiat ex publica causa, ut ista magis iustitiae contractum, quam gratie speciem habere dicatur, ex deductis d. disc. 27. sub tit. de feudis, ubi de restitutione feudorum facta in vim capitulorum pacis illi feudatario, qui partes hostis Regis sequitur fuerat, quamvis illam essent alteri vendita remanentis emptoris actione adversus fiscum, pro restitutione pretio. Sed ubi restitutio sequitur per viam gratiae, tunc mariti. Sed ubi restitutio procedendum est, saltem circa magis stricte interpretationem voluntatis Principis restituentis, quam quando non est pluraquam clara, cum voluntas metienda sit à potestate, ac à regulis iustitiae, & aequitatis.

40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53

Odaus casus est, ubi factum Principis, principaliter etiam gratiosum, ac directum, ut uni proficit, alteri verò accessorie, vel consequentivè praedictum sit in jure quaesito, vel quarendo sperato, puta quia existente proximè successore in feudo clerico, vel alias feudi incapaci. Principis factum illud impeditum dispense, eoque non obstante ille capax efficiatur. Sive, quod frequentius contingere solet, natalibus restituit illegitimum, alias feudalis, vel fideicommissariae successione incapax, sive habilitet forentem cum similibus. Et tunc aut agitur de dispensatione, seu capacitate, quae concedatur praeventivè, antequam fiat casus successioe feudi, fideicommissi, vel etiam alterius successioe, & plana est affirmativa. Tum quia cum istud sit impedimentum non proveniens à jure naturae, vel gentium, sed à jure positivo, non videtur, quod prohibeat reintegratio juri posse per Principem derogari, ut sepe communi opinio error firmant inferius allegandi in casu fortiori, in quores non sit integra, & post jus quaesitum.

Tum etiam tunc non est tollere jus tertii, sed tollere vicium sui impedimentum quod repellebat proximiorum, cui alias successio debita esset, nisi illud impedimentum haberet & tanquam per remotionem obstaculi, occurrendo praeventivè ne impedimentum oriaur. Vel adde de tempore quo fiat casus, unde propterea non dicitur Princeps tollere jus tertii, sed solum removere illud impedimentum quod ipsemet, seu ejus lex positiva inferebat, ideoque proximior succedit jure suo proximitatis. Ad instar habentis membra ligata, unde contingente casu curfus ad bravium, currere non possit, quamvis illi proximior esset, sed à remotioribus vinceret. Quoniam si antequam casus contingat, aliquis habens potestatem illa vincula solvat, tunc ita solutus currit jure suo, & tanquam proximior accipit bravium, ac si ab initio in statu libertatis fuisset. Neque per hujusmodi praeventivas gratias, per quas occurrit futuro obstaculo tolli dicitur jus tertii vel novum gravamen inferri, quamvis accessorie seu consequentivè unum vel alterum exinde sequatur, ut à simili habemus in Patavina pensioe apud Gellium decis. 355. & 395. ac in sua materia sub tit. de pensioe in Ravennaten. & in alii. Quod si clericus habens pensionem, matrimonium etiam cum bigamia contrahere velit, seu militarem statum assumere, praeventivè autem obtineat indulgentiam Apostolicam retinendi pensioe dicto statu non obstante, tunc necessarivè non sunt illae derogationes, vel aliae formalitates, quae requiruntur in reservationibus pensiois super Ecclesiis Cathedralibus vel Metropolitanis cum similibus, atque durant prioribus cedulae, & cautiones praestitae in statu clericali, quoniam indulgentiam non inducit novam pensioem, novumque & diversum gravamen, sed est eadem pensio, quae continuatur, remoto solum obstaculo, quod ob assumptionem status incompatibilis, illam alias extinguit vel cessare faceret, cum similibus.

Difficultas verò est, ubi agitur de habilitatione seu dispensatione superventa post factum casum successioe, an scilicet illa retrotrahatur in praedictum juris tertio quaesiti. Et in hoc DD. nimium se dividunt, ac se involunt, negando etiam in Principe potestate, quasi quod esset violare jus naturale, vel gentium tollendo jus iam quaesitum, ex iis quo habentur hinc inde collecta per Carol. de Grat. de effect. clericat. effect. 4. num. 167. cum seqq. Gio. vagn. conf. 17. lib. 2. ubi late de Marin. resol. 46. lib. 2. ac habetur actum in proposito successione balthardi legitimitati ad fideicommissi de Nascendoris sub tit. de fideicommissis, & in decisione in ea causa edita 16. Januarii 1669. coram Carpinea, ex quibus, & aliis apud eos allegatis patet plures adhiberi distinctiones. Primo scilicet an legitimitas facta sit ab ipso supremo Principe habente potesta-

Card. de Luca Lib. II.

tem tollendi jus tertii, vel ab inferiore habente hanc legitimam facultatem ex privilegio. Secundo an legitimitas sit pura, vel potius cum clausula, sine praedictioe venientium ab intestato expressa vel subintellecta per Constitutionem Pii IV. Tertio an agatur de successione delatantem, sed non agnita, vel etiam agnita de jure non autem de facto, & absque possessione & incorporatione cum reliquo patrimonio, vel de contra. Et quarto an legitimitas fiat de consensu explicito vel implicito ejus de cuius successione agitur cum aliis tunc eos.

Mihi autem videtur istam quaestionem duplicem habere inspectionem. Unam voluntatis Principis vel alterius Superioris legitimantis seu dispensantis, an scilicet voluerit necne gratiam concedere cum dicta operatione retrotrahenda, & in praedictum tertii, cui jus quaesitum, vel saltem delatum fuit, & an in gratia simpliciter concessa absque hujus voluntatis explicatione id subintelligatur, vel potius oppositum. Et alteram potestatis, quatenus talis voluntas explicita, vel implicita jure habilitati concurrat.

Quidquid autem sit de prima inspectione circa voluntatem, de quo habetur adum in dicta sua materia sub tit. de fideicommissis, praesertim in allegata Bononien. fideicommissi de Nascendoris. Quatenus pertinet ad alteram potestatis, quae proprie percutit materiam hujus Regaliae tollendi jus tertii, quamvis DD. promiscue tradent dictos casus habilitationis clericis succedendi in feudis, ac forensis succedendi in bonis prohibitis, vel balthardi, ut jure legitimationis successione fideicommissariae seu alias testamento, & intestatas obtineat. Attamen isti casus testamento singulariter & distinctè considerandi, cum plures distinctiones, quae in proposito adhiberi solent, non congruant, & aliis non, atque ita evitari posse videtur tanta contrarietas, quodque potius diversae quam contrariae sint auctoritates, quae desuper pugnare videntur.

Ideoque plures casus distinguendo. Primus est habilitationis clericis saecularis, vel Regularis ad succedendum in feudis. Alter habilitationis forensium ad succedendum in fideicommissis, vel alii hominis dispositionibus clericorum exclusionem continentibus. Quartus legitimationis balthardorum ad effectum fideicommissariae successioe. Et quintus ejusdem legitimationis ad effectum testatae vel intestatae primae successioe.

Quatenus pertinet ad primum, omnino plana videtur potestas, quoniam quicquid sit de opinione volentium leges feudales clericorum inhabilitativas tanquam ecclesiasticae immunitati contrarias habendas esse pro cassis & irritis. Atque admittendo tanquam omnino verum, & receptam contrariam opinionem super talium legum validitate, ex iis quo praesertim habentur super hoc articulo in Massanen. Casuorum sub tit. de feudis disc. 54. Ratio cui haec opinio innititur, ut ibi habetur, ac etiam bene ponderat de Marin. dicta resol. 46. lib. 2. nu. 4. & 12. consistit in ipsius Principis seu in feudantis voluntate, & favore, quod scilicet infundare noluerit, nisi saeculares ejus subditos, & sic exclusio non provenit ab inhabilitatione resultante ab intrinseca natura seu qualitate clericatus, minimeque ab agnatorum saecularium favore, sed à voluntate, ac favore ipsius Principis, vel infuscantis, qui etiam non sit supremus de jere non habens hanc Regaliam habilitandi inhabiles, ac derogandi legibus, adhuc videtur quod huic proprio favori renunciare valeat, suamque voluntatem declarare, cum non tollat jus alterius, sed solum jus suum remittat, ut ex Carol. de Graf. Genuen. Tappia, & aliis habetur apud Marin. dicta resol. 46. n. 3. cum seqq. & per tot.

Idem in omnibus pariter de plano dicendum videtur in secundo casu habilitationis forensium, quoniam inhabilitatio non provenit à jure naturae vel gentium, imbutaque à jure positivo communi, aut ex favore, & privilegio conjunctorum civium, sed à mera voluntate ipsius Principis, qui voluit in sua ditione ita statuere, ac bonis sibi subjectis talem legem adicere, unde propterea tollit solum quod est suum, atque nemini injuriam inferre, neque alterius privati voluntas resistit restituendo solum rem juris communis dispositioni, ac naturali libertati. Et licet DD. discurrentes de hujusmodi status forensium inhabilitativis, in favorabilia vel odiosa censenda sint, ponderent in eis favorem resultantem civibus ita recompensatis in aliis oneribus, quae supportant, ex iis, quae in proposito habentur in sua materia sub tit. de successione balthardi, ac etiam inf-

Infirmantur supra hoc in Urbinaten collecte disc. 77. occasione agendi de Statuto gravante forenses ad duplicatam collectam; Attamen dicitur hic favor accessorium, & consequentivus, ab ipso Principe ex eius liberalitate clarigius, ideoque non aptus ad retinendam eius potestatem.

Super tertio autem habilitandi clericos vel alios per testatore ad fideicommissarium successorem inhabilitatos, aliqua major difficultas cadere potest, cum ita non solum tollatur impedimentum ab ipso Principe eiusque lege illatum, sed etiam derogetur voluntati testatoris, ac legi quam ille ejus bonis adicere voluit, & sic in sensu aliquorum est ledere jus naturæ vel gentium. Sed quamvis ista casu magis circumspicte procedendum sit. Itaque circumstantia sit causa reddendi hujusmodi gratias difficiliore. Nihilominus de potestate pariter illius Principis qui habeat hanc majorem Regaliam derogandi juri positivo, dubitandum non videtur, ex eadem ratione, ob quam hodie receptum est, eundem posse fideicommissis, aliusque defunctorum voluntatibus derogare, seu eas commutare, quod scilicet qualitas obligatoria fideicommissorum altiarumque ultimatum voluntatum proveniat magis à jure positivo, quam à jure naturæ vel gentium, ut in proposito Bullæ Baronum pluries ad illam materiam advertitur sub tit. de feudis, præsertim in Romana pecuniaria de Palavicinis disc. 74. & in Romana contributionis de Cæsis disc. 89. Imò non solum in fideicommissis, sed etiam in ipsismet testamentis, ac primis dispositionibus idem dici potest, quoniam antiquorum, forte probabilior sententia est has dispositiones utpote collatas in tempus inhabile, & quando defunctus utpote annihilatus non est amplius dominus, operativas non esse, cum ita disponat de re non sua, & sic totum provenit à jure positivo. Et quamvis in aliquibus legibus civilibus disponi videatur juri naturæ congruere, ut testamentis voluntates suam fortiantur effectum. Attamen id est per modum loquendi, & tanquam per assignationem rationis, ob quam lex positiva ita disposuit, non autem quod verè lex naturæ, vel gentium resistat, cum verè apud Romanos proveniret à legibus 12. tabularum ad text. in l. verbis ff. de verb. signif. cum concord.

Super quarto casu legitimationis bastardorum ad effectum succedendi in fideicommissis & majoratibus, intrat distinctio per DD. tradita, scilicet, num testator hoc personarum genus abhorrenter necesse, & an fideicommissis voluntas assistat, vel resistat, cum similibus, sed hæc omnia in ordine ad regulandam voluntatem legitimationis. Vel scilicet pro benigna seu rigorosa interpretatione legitimationis simpliciter concessæ, vel ut gratia facillius aut difficilior concedatur ob duplicatam obstaculi legis scilicet, & voluntas testatoris, non autem in ordine ad potestatem, ex eadem mox insinuata ratione, quod totum provenit à jure positivo, cui Princeps dispensare potest.

Idemque in quinto casu ejusdem legitimationis ad effectum cujuscumque alterius testate vel intestate primæ successoris, cum tota difficultas cadat super regulanda Principis voluntate, dum de reliquo ista distinctio legitimum, & illegitimum, quodque uni sint capaces, & alii non, à subtilitate juris positivi non autem ab illo naturæ vel gentium provenit. Idque admittendo etiam opinio, ne tanquam veram, quod matrimonium, à quo hæc distinctio per veritatem provenire videtur, sit de jure Divino, & naturali potius quam positivo, quoniam aliud est ipsum matrimonium substantia, aliud verò sunt isti effectus ex jure merito positivo, & civili manantes.

In proposito item hujus Regaliam majoris derogandi juri tertii, quæri solet etiam per DD. An Princeps possit facere gratiam de delictis, seu ad compositiones admittere absque consensu seu remissione partis offensæ, quasi quod alias sit tollere jus tertii, ac ledere legem naturæ vel gentium. In hoc autem quamvis apud DD. Regnicolas utriusque Sicilia citra, & ultra magna habeatur difficultas, atque magis communitur sentire videantur, ut cessante causa publica, puta publicæ quietis, quæ alias à delinquentibus, & bannitis gravè præjudicium patitur, id fieri non possit, ut patet ex deductis per Aponde de potestate Prærog. tit. de privileg. feri. fol. 5. & cum lege Maritimi de iudicio generali p. 5. Rovit. prag. 2. de compos. n. 3. & prag. 8. n. 8. & prag. 2. de arbit. nu. 76. & alios relatos per Sanctiæ disc. 53. Attamen hæc difficultas provenit à duplici circumstantia. Primo scilicet quod ibi non agitur de hac potestate in ipso supremo Principe; sed ejus Vicario, seu Præore. Et secundo ob illas Regias pragmatias, & leges municipales.

In terminis verò generalibus, & juris communis, ac ubi agitur de ipso Principe, probabilis videtur, distinctio late post antiquiores tradita per concivem Robertum Marantam in præxi part. 4. distinct. 1. verbo, An sit iudicium civile vel criminale, cum quo pertransit Sanctiæ disc. 2. disc. 53. In principio, & per tot. quod scilicet aut agitur de jure vel interesse tertii bursali, & puto ob damna, & interesse ex delicto resolutum, & tunc sine causa publicæ utilitatis vel necessitatis hæc potestas saltem ordinaria non de facili admittenda sit, quoniam est ledere justitiam commutativam, ac violare jus naturæ vel gentium. Aut de jure vindictæ, & punitiois criminalis, & tunc. Aut agitur de compositione, & hæc facilius admittitur, quoniam æquipollent sententiæ condemnatorie ejusque speciem habet Farinac. q. 5. num. 4. & per tot. Spad. conf. 120. num. 4. lib. 1. Rot. in Romana locorum motium 2. Maji 1667. Bourlemont. §. 2. Aut de gratia, & tunc licet aliqui magis dubitent, adhuc tamen verius est potestatem intrare, quoniam hoc dicitur juri Republicæ non autem partis. Ideoque Princeps dicitur magis, ac principaler intercessatur. Et sic differentia non intervenit causa publicæ necne, percutit potestatem circa remissionem juris sui interesse civilis, & bursalis; quod ob causam publicæ utilitatis, vel necessitatis, & quietis etiam remitti potest, dum & ipsa privata bona dari possunt ut supra. Est bene verum quod in hac materia certa, & determinata regula tradi non potest, cum totum pendere videatur à regionum & Principatum styliis, & moribus, ac temporum, & accidentium, contingentiis, & opportunitatibus. Diffinitiones autem per Doctores traditæ satis attendendæ, veniunt ad regulandam Principis, vel supremi Magistratus, voluntatem magis quam potestatem, eumque facultatem, vel difficultatem reddendum, ac regulandum ejus arbitrium à ratione, & principis juris positivi, & naturalis, reliqua verò ad materiam in casuum occurrence videri possunt apud allegatos.

ANNOT. AD DISC. CXLVIII.

Super ista facultate tollendi jus tertii, eique præjudicandi, incidenter agitur pluries in omniter materia, & præsertim in Relatione Curie disc. 2. occasione agendi de potestate Papæ, & tit. de fidei, occasione agendi de derogationibus fideicommissorum, de quibus etiam sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum, eundemq. inde feud. in notitia disc. 9. & in aliis, circa facultatem immo audi naturam feudis, & in eo erigendi primogenituram, & sub tit. de Credit. occasione agendi de privilegia, quæ concessi solent in erectionibus montium, tollendo, vel suspendendo hypothecæ anteriores, & sub tit. de legitima, occasione statutorum tollentium legitimam matris, cum similibus.

Quidquid enim fit de foro interno, de quo ex toties protestatis, nemini non est agere. Quatenus occurrat ad forum externum, ea, quæ per Doctores in hoc ponderari solent, circa justam causam publicæ utilitatis, vel necessitatis, percutiunt diversos effectus; unum scilicet moniti ipsorum Principum, eorumque Consiliariorum, ut ab istius facultatibus exercitio sine justa causa abstant. Ad alteram judicibus pro regulando defectu subsequntionis, vel obreptionis, aut intentionis. Et alteram, ut eundem Principes, vel ejus successor, facilius reddatur ad revocandum id, quod ita pectum est, dum his seclusis, in his, quæ percutiunt jus positivum, vanum hodie videtur in foro, & in Tribunalibus ipsimet Principis disputare de potestate.

SANCTI DOMINI BONORUM VACANTUM INTER ECCLESIAM SEU EPISCOPUM ET CAMERAM DUCALEM PARMÆ.

Votum in casu disputato in Sac. Congregatione Immunitatis.

Moriente clerico absque legitimo successore, cuius pro stabilibus habentur, a loco circumferuntur. An sisco Principis secularis, vel potius sisco Ecclesiastico, sive eius loco Ecclesiæ.

S U M M A R I U M.

F A B I series. De cons. 17. Oldradi super distinctione inter mobilia, & stabilia circa siscum.

- 3 De observantia attendenda in hac materia, & de regionibus, in quibus viget pro sisco seculari.
4 In bonis sisco seculari responsivis, & tributariis ille succedit.
5 De responsionibus ad doctrinam Abb. & ad decif. Rotæ 7. de testam. in antiquis, & quomodo sint intelligenda jura deferentia Ecclesie successorem Clerici.
6 Votum proprium cum distinctione in possessionem.
7 Quod clerico morientis sine herede indistincte succedat Ecclesia, vel Episcopus, probatur auctoritate.
8 Probatur etiam per rationes, & de aliis, qui excludunt siscum, licet non sint conjuncti remissive.
9 Successio intestata dicitur testamentum factum à lege ex presumpta voluntate morientis.
10 In bonis clerici morientis non attenduntur statuta laicalia, sed jus commune.
11 Declaratur quomodo, & quando id procedat.
12 Bona clericorum licet patrimonialia dicuntur ecclesiastica, & exempta ab oneribus laicalibus.
13 De alia ratione ob quam presuntur clericum ab intestato decedentem velle, quod eis succedat Ecclesia.
14 Successio sisco in bonis vacantibus est de jure civili, idè non ligat ecclesiasticos, & de ratione.
15 Respondetur ad Oldrad. conf. 17. & alios fundamentis sisco secularis.
16 Dominus directus præfertur sisco in successione, & de questione, an Barones, & Domini inferiores habeant hanc Regaliam remissive.
17 Declaratur, quando bona censita, vel tributaria cadant sub hac limitatione.
18 De consuetudine de qua supra n. 3.
19 De differentia inter casum successions sisco ob consecrationem ex delicto, & casum successions in bonis vacantibus.
20 Episcopus, vel Ecclesia non succedit ratione territorii, & jure sisco, sed jure privato.
21 Quando intrat questio territorii in hac materia successions, vel consecrationis.
22 De territorio Episcopi remissive.
23 Quod Papa habeat siscum, & territorium in toto mundo.
24 Damnatur distinctio inter clericum beneficiatum, & non beneficiatum.
25 Reprobatur item distinctio inter bona patrimonialia, & questia ratione beneficii, vel clericatus.

D I S C. CXLIX.

Cum de mense Maii 1667. Bernardinus Butterius presbyter originarius villæ Busteti obijisset submersus aquis fluminis Brentæ, nullo condito testamento, absque legitimo successore ab intestato, ipseque possideret aliqua bona stabilia in ejusdem villæ territorio existentia, necnon quodam census, ac etiam aliqua mobilia, & nominam debitorum, orta est controversia super successione hujusmodi bonorum vacantium, quoad stabilia tamen & census, inter Episcopum & Cameram Ducalem. Atque re delata ad Sacram Congregationem immunitatis.

Curiales pro Camera Ducali scribentes, curiales verò incomparabili stylo, paucis restringendo ea quæ nimium suo calamo juxta exterrum proluxam ac superfluum stylo deduxerant plures litteras, & mores pro eadem Camera respondentes, procedebant cum distinctione tradita per Oldrad. conf. 17. quod apud laicos reputatur in materia magistratæ, inter bona stabilia, quæ loco circumferuntur, & mobilia ac nomina debitorum, cum non circumferuntur, sed sequuntur personam, ut in hac ultima specie, clerico nulli particulari Ecclesiæ addito, succedat Episcopus, sub obligatione juxta unam opinionem distribuendi in pauperes aliosque pios usus pro anima defuncti. In altera verò specie succedere debeat siscus Principis secularis, assignata ratione, quod illa sequi debent dominum territorii, in quo sita sunt, retento præsupposito, quod Episcopus non habeat territorium seu jus territoriale. Et cum qua distinctione procedunt, agendo in specie de clericis, ac sequendo dictum conf. Oldradi prob. ad Monach. in cap. cum secundum de hereticis in 6. num. 8. & 9. Lopez in capit. per vestras in rubr. §. 39. numer. 9. Boss. in pract. criminal. tit. de publicat. bonorum num. 64. Cavalcan. decif. 15. num. 3. part. 2. Bajar. ad Clar. §. final. quæst. 80. num. 2. Peregr. de jure sisco lib. 1. tit. 2. num. 110. & lib. 4. tit. 3. num. 10. Et cum qua distinctione relato simpliciter

Card. de Luca Lib. II.

Oldrad. dicto conf. 17. procedit etiam, licet indiget, & articulo non examinato modernus Cortiada decision. 26. num. 33.

Magnum etiam fundamentum constituendo in præsupposita observantia, quam dicebam verisimilem, stante quod illa talis alibi esse solet, ut de illa Regorum Hispaniæ, & Galliæ Alpharus de off. sisco glo. 20. §. 9. de bonis vacantibus num. 141. & de illo Hispaniæ Covarr. lib. 2. var. prop. 9. n. 12. & in cap. cum in officiis num. 9. de testamentis. Et de illa Status Veneti Peregr. dicto lib. 4. tit. 3. num. 10. in sing. Fortius verò respectu aliquorum bonorum stabilium, quæ supponebantur tributaria seu livellaria Cameræ ex glo. in cap. quia diversitatem verbo præter de concess. preben. & aliis de quibus Boss. dicto tit. de publicat. bonorum numer. 18. & 53. Burlatt. conf. 43. Carol. de Grass. off. 4. clerical. 31. num. 7.

Et ad doctrinam Abbatis in cap. 1. de successibus ab intestato num. 4. ac auctoritatem Rotæ decif. 7. de testam. in antiquis, in quibus credebatur consistere totum Episcopi seu Ecclesiæ fundamentum. Respondebant Abbates loqui dubitative, Rotam verò fundari in aliquibus juribus intelligendis de bonis questitis ex beneficiis Ecclesiasticis seu alias Ecclesiæ vel clericatus inritu, atque super hoc nimium se diffundebat scribentes de partibus præsertim morales, de quorum numero erat Bordonus auctor consiliorum seu resolutionum moralium, & quorum aliqua immodeste loquebantur de auctoritate Rotæ decif. 7. Pondemand. præsertim textum in cap. quicumque 12. qu. 3. & cap. 1. de success. ab intestato, ac etiam in l. si quis presbyter. C. de Episcopis & clericis, & §. interdicimus auct. de Eccl. titulis, quod in eis omnibus supponatur clericus alicui particulari Ecclesiæ, seu Alatri additus, quod dicebant non verificari in isto de cuius successione agebatur nullam habente ecclesiasticum beneficium, nullique Ecclesiæ vel Altari addito.

Super his autem per unum ex dictis Sac. Congregationis Cardinalibus pro veritate consultus Quoad bona indifferencia, quæ non essent dictæ Cameræ Ducalis feudalia, vel emphyteutica, seu livellaria, aut censita, quoties non legitime, ac servatis servandis non probaretur consuetudo specialis, fuit in voto, quod contra dictam Cameram respondendum esset. Ad quod clarius ac methodice probandum tres constituebam inspectiones. Unam in parte auctoritativa seu doctrinali, firmando cum auctoritatebus hujusmodi successibus competentiam ad favorem Ecclesiæ seu Episcopi in exclusionem sisco secularis. Alteram in parte ratiocinativa seu discursiva, quæ ex genio & stylo mihi magis cordi esse solet, idem scilicet probando per rationes & principia. Et tertiam respondendo objectis seu fundamentis sisco secularis.

Quatenus igitur pertinet ad primam, dicebam casum videri extra controversiam, utpote litteraliter & expressè decimum per text. in d. l. si quis presbyter. 20. C. de Episcopis & Clericis, & §. interdicimus auct. de Eccl. titulis, & c. 1. de success. ab intestato, ubi absque alia distinctione firmatur, ut decedentibus clericis absque parentibus, aliique legitimis successoribus Ecclesia succedat, & per quæ jura ita firmant ibidem communiter civiliter & canonice, ut agnoscat idem Peregr. d. lib. 4. tit. 3. num. 10. & generaliter absque dicta distinctione firmant antiquioribus relatis Carol. de Grass. d. off. 31. num. 7. ubi solum limitat in bonis feudilibus, seu alias de alieno directo dominio, Bellet. disquis. clerical. tit. de bonis clericorum §. 14. num. 2. cum seq. Fagnan. in cap. presbyteri de pœnis num. 8. ubi pertransit cum dicta auctoritate Rotæ decif. 7. de testam. in antiquis, Barboz. in collectan. ad d. textum in l. si quis presbyter, licet juxta stylo referat in confuso DD. hinc inde, nihil discursivum, solumque num. 7. referendo difficultatem excitatam per Valasc. alleg. 57. part. 2. an id procedat solum in clericis in sacris, vel etiam in minoribus ex novissimo jure Concilii Tridentini. Cumque dicta jura, dictæque auctoritates loquantur in specie, & de casu præficio successione bonorum vacantium ex defectu legitimis heredis, hinc absolutam dicebam ferè omnes auctoritates huic parti assidere, cum in contrarium alia non adit, quæ percutiat eosdem terminos præficos, nisi illam Peregr. d. lib. 4. tit. 3. num. 10. ubi loquitur de proprio iudicio sine aliqua auctoritate, vel ratione, alia siquidem percutiunt diversum casum consecrationis ex delicto.

Quo verò ad alteram partem discursivam, seu ratiocinativam, clarius id probari dicebam ex pluribus fundamentis. Primò quia si habemus in jure juxta unam

notropia, & similia, Hospitalia, vel Collegia, quae recipiunt pueros, & puellas orphanas, vel dispersas, cum similibus, cum tunc Hospitalia dicatur esse loco parentis; Istoque casu inerat successio in exclusionem filii, non autem conjunctorum. Nullatenus autem in primo modo solum accidentali, qui non inducit mutationem domicili, iuxta ea, quae habentur sub tit. de Paroch. disc. 23. & 38. cum illi casu ex quadam consuetudine generali, Hospitalia succedere soleat in illis pecuniis, & vestibus quas secum ferunt.

Eademque distinctio adhibenda videtur in Collegiis, & Congregationibus, quod scilicet ad hunc effectum non sit considerabilis accidentalis adscriptio alicui Collegio, vel Congregationi occasione professionis, vel artis, sive ex causa devotionis, sed quando sit addictio formalis pro toto tempore vitae, ut (ex. gr.) sunt Presbyteri Congregationis Oratorii S. Philippi Neri, vel sunt illae mulieres, quae in figura Monialium vivunt in Conservatoriis, iuxta casum, de quo sub tit. de Jurisd. disc. 45. & sub tit. de Regal. disc. 50. & alibi; sive sunt milites illarum Ecclesiasticarum militiarum, in quibus professio Regularis non emittatur, iuxta casum de quo tit. de Jurisd. disc. 92. ad quod conserunt, & quae in proposito militum, vel fervientium alicui Ecclesiae, vel Monasterio, seu Religioni habentur sub eod. tit. de Jurisd. disc. 4. & 33. cum similibus.

ROMANA HEREDITATIS DE RIVALDIS

PRO MONASTERIO PUELLARUM MENDICANTIUM

CUM PAULO LUDOVICO RIVALDO.

Casus disputatus coram Arbitris.

An officium Praelaticum venale acquisitum per filium-familias praesumatur quaesitum de pecunia patris, Et quatenus haec praesumptio, seu etiam probatio iniret. An dictum officium vel pretium in ejus acquisitione erogatum censetur donatum, itaut veniat necne in collatione sive in imputatione.

SUMMARIUM.

- 1. Adhuc series.
2. Officium emptum per filium-familias in dubio non praesumitur capsum de pecunia patris.
3. Contrarium cum distinctione.
4. De acquisitionibus factis per Tutores, Administratores, & Officiales.
5. Generaliter de acquisitionibus factis per filios-familias.
6. An pater emendo officium in persona filii censetur illi donasse pretium erogatum.
7. De potestate patris volentis hoc pretium imputari filio in legitimam remissionem.
8. Decreti reservatio super officio quando datur & quando non.
9. De ratione ob quam officium habens annexam praelaturam non imputatur, sed censetur donatum.
10. Pretium tituli seu dignitatis super feudo non venit in collatione cum secundogenitis.
11. Donatum filio in causam primogeniturae non imputatur.
12. Ista est quaestio voluntatis pro facti qualitate decidenda, & de materia remissive.

DISC. CL.

Cum Gaspar Rivaldus, ultra filias feminas tres haberet masculos, nempe Balthasarem, Paulum Ludovicum, & Alcanium, atque hic ultimus clericus suscepta Praelatura Referendarii utriusque Signaturae, ipso patre vivente, acquisisset officium venale Regentis Cancellariae valoris circiter scutorum 10. millium, Ad aliquos autem annos sequuta dicti Gasparis morte, adhuc durante magno appaltu Dohanarum Urbis, casus dedisset, quod ad instantiam Camerae pro residuo census debiti ex causa dicti appaltus, nedum omnia bona stabilia, sed etiam istud officium vendita essent, Sequuta demum post mortem Balthasaris etiam illa Ale nii, scripto haerede in notabili asse Monasterio seu Conservatorio puellarum mendicantium, cujus ipse quodammodo fundator dici potest, Paulus Ludovicus alter frater superstes litem movit, praetendendo, Vel dictum assem esse communem, Vel quod cum di-

ctus Alcanius de bonis paternis in pecunia & mobilibus constitentibus majorem habuisset partem, illi supplere deberet propriam portionem, iuxta ea, quae de super acta habentur in hac eadem causa sub tit. de herede & hereditate; Quia verò ex parte Monasterii rei conventi dicebatur, quod ubi etiam constaret ad manus dicti Alcanii de pecuniis, & bonis communibus paternis vobis obvenisse, id compensandum erat cum pretio officii, quod in causam communem per Cameram ut supra distractum fuerat. Hinc proinde coram tribus Praelatis arbitris concorditer electis, coram quibus hujusmodi disputationes habite fuerunt, cum exitu de quo sub dicto alio titulo de herede & hereditate &c. assumpta fuit haec disputatio, An scilicet hoc officium dicendum esset proprium ipsius Alcanii, vel potius spectaret ad communem paternam hereditatem, itaut nullum jus peculiare competeret ipsi officiali.

In hac igitur disputatione, scribens pro dicto Monasterio tanquam Advocatus pro subsistenda dicta excitata praesentione, duas consuevebam inspectiones, Unam, an constaret officium praedictum emptum esse de pecunia paterna, Et secundo, quatenus de hoc constaret, An tale pretium censetur filio donatum absque eo quod veniret in collatione, & respective imputatione in propriam portionem haereditariam, atque utrumque negando.

Quatenus pertinet ad primam, cum in materia habeatur celebres decisiones in Bononiens. pretii clericatus coram Pirovano & Virili impress. decis. 660. & 679. part. 4. recent. tom. 3. & coram Merlino inter suas decis. 73. repetit. part. 5. recent. decis. 34. istas pro certo sciens in contrarium deducendas esse, upotè in Curia notorias, potius retorquebam, quoniam non obstante quòd apparet de quietantia pretii soluti per partem declarantem solvere de propriis pecuniis, plura ponderata fuerunt adminicula, ut advertitur praesertim d. disc. 679. num. 1. & seq. & apud Merlino d. decis. 273. alia 54. part. 5. nu. 1. & 2. quoniam nihil in praesenti concurrebat, unde propterea inferebam fuisse habitum pro absoluto, solum juris praesumptionem non sufficere militentem in acquisitionibus, quae sunt per filios-familias, sed alia extrinseca adminicula requiri.

Verum reflectendo ad veritatem ab initio agentibus pro Monasterio liberè insinuatam, satis dubitabam de motivo ex facti circumstantiis, cum ageretur de filio-familias penè adolescente, non-industrio, & in quo nulla alia concurreret causa, unde tam notabilis summae acquisitio proveniret potuerit; Quicquid enim fit de illa possibilia acquisitione ex ignoto fortuna-beneficio in turboribus ad excludendum delictum admittit per textum in l. si defunctus, C. arbitrium tutelse, cujus dispositionem DD. extendunt ad quoscumque administratores, & aliena negotia gerentes, seu officiales ex plenè collectis per Cyriac. controvers. 91. in principio, & Surd. decis. 5. Mellius verò id impugnant in officialibus praesertim iustitiae administrationem habentibus Apont. de potestate Proregis tit. de elect. official. §. 7. num. 6. cum seqq.

Attamen quatenus pertinet ad acquisitiones facta per filios-familias, vera & recepta distinctio est, quod Aut agit de filio industrio, in quo verisimilis causa acquisitionis concurrat, & fortius si non habeat patrem opulentum, & tunc acquisitiones censentur propriae, Aut e converso de filio non industrio, minusque alias acquisitionis occasionis habente, cujus pater econtra sit dives, & tunc secus, ut plenè antiquioribus allegatis Becc. conf. 113. num. 9. & per tot. Paschal. de patr. potest. part. 1. cap. 3. num. 24. Rota decis. 420. num. 9. part. 9. recent. Et in hac secunda parte distinctionis verlabamur, dum filius erat factis juvenis, nullas acquisitionis occasiones habens, praesertim summam tam notabilem, pater vero dives, atque occasione appaltuum, aliarumque negotiationum pecunia numerata abundans, & sic planum videbatur hujusmodi officii emptionem à patre de propria pecunia factam esse; In dicta verò Bononiens. dubitandi rationem praebent facti circumstantiae, quod filius haberet bona materna, aliaque adventitia per patrem administrata, cum quibus praetendebatur hujusmodi acquisitionem fieri potuisse, unde propterea dictum fuit, quod pater fuit ejus haeres teneretur dictae administrationis rationem reddere.

Aliqua magis probabilis dubitandi ratio cadere videbatur in secunda inspectione, quod scilicet censetur dictam pecuniam in hujusmodi officii acquisitione erogatum fuisse animo donandi, dum neglexit pater decreti reservationis

nem ad ejus favorem, neque aliam fecit animi declarationem juxta communem & receptam distinctionem, de qua supra pluries, praesertim in Romana haereditatis disc. 1. & admittitur d. dec. 660. num. 4. part. 4. tom. 3. ac etiam supponunt aliae decisiones editae in eadem causa, in quibus voluntas patris erat expressa & clara, solaque dispartio restringebatur ad potestatem, ponderando ibi etiam dictae contrariae voluntatis non donandi vehementer adminiculum resulant ab ingenti summa scilicet 36. mil. auri stante praesertim numero aliorum filiorum, & quantitate reliqui patrimonii, quae omnia in praesenti nedum cessabant, sed potius retorqueri poterant, cum attento statu patris, de tempore, quo id sequutum est, ac numero filiorum, haec summa dici non posset adeò notabilis, quod hujusmodi inverisimilitudinem induceret.

Aliud enim est, ubi quaestio restringitur ad defectum potestatis per Nicolaum de Ubaldis alioquin DD. ponderate, stante quo hujusmodi officia sunt de Regalibus, ac obtineri dicuntur magis à Principe; neque sunt in commercio, atque ad hunc effectum intrat distinctio, de qua in allegatis decisionibus, praesertim in illa coram Merlino inter ipsum officium, ejusque pretium, ut non in primo, sed in secundo intrat imputatio, clarius verò in ea facti specie, quod filius jam officium vendiderat, & habebat pretium in manibus, unde agebatur potius de imputatione pretii officii amplius non possessi; Aliud verò de regulanda voluntate patris in acquirendo, an scilicet fecerit animo donandi, & non imputandi, stante dicto contrario adminiculo neglectae reservationis decreti iuxta receptam distinctionem, de qua d. disc. 1. & alibi.

Istud solum adminiculum per Arbitros reputabatur leve ac modici momenti, cum reservatio decreti passim ac de facili concedi soleat in aliis officiis popularibus non habentibus annexam Praelaturam, Secus autem in praelatis iuxta eorum distinctionem, de qua supra in Neapolitana disc. 2. quoniam non debet esse in facultate personae privatae deponendi alicum praelaturam, ideoque non dantur nisi de raro & ex favore speciali.

Adhuc tamen dicebam, quod seculo isto adminiculo, urgebat aliud nullum declarationis factae in contrarium, atque magis apud me vim faciebat consideratio, tam ad effectum inducendi praesumptam donationem, quam ad aliter excludendi imputationem, quod ita filius non obtinebat istud officium gratuitum, & ad solum locupletationem, sed cum onere praelaturae requirentis notabilem sumptum pro illius status decore & qualitate in statu privatae fortunae non necessarium, ideoque non esset filii ad praelaturam electi verisimiliter à patre praedicti beneficium, sed maleficium, atque ita deterior esset ejus conditio, quam illa aliorum filiorum minus dilectorum; Ad quod deducebam ea, quae frequenter habentur sub tit. de feud. super exemptione filii primogeniti à collatione pretii per patrem erogati in acquisitionem dignitatis seu tituli super feudo novo, cujus pretium conferendum est, ob dictam rationem oneris annexi titulo seu dignitatis majoris sumptus, quam in statu privato; Quod etiam ponderatum habetur in Romana de Spatis sub tit. de legit. & detrahit. ac etiam in Bonon. separationis bonorum de Dondinis sub eod. tit. vel sub altero de fideic. super puncto, an donata per patrem filio occasione erectionis primogeniturae in ejus persona, censentur necne liberè donata absque onere imputandi in legitimam, vel è contra, quoniam cessante expressa voluntate imputandi ob dictam rationem, potius praesumptio est pro imputationis exclusione ob majora onera incumbencia ei, qui figuram primogeniti & capitis domus facturus est ex ibi deductis; Ideoque in ista causa difficultas restricta fuit magis ad factum, ex cujus circumstantiis praetendebatur constare de voluntate donationis exclusivae; Et revera ista est quaestio voluntatis, ideoque potius facti quam juris, certam ac uniformem determinationem non recipiens, sed ex singulorum casuum particularibus circumstantiis pro judicis prudenti arbitrio decidenda; De ista verò materia imputationis officiorum venalium aliorumque vacabilium in legitimam habetur pluries actum in sua materia sub tit. de legit. & detrahit.

ANNOT. AD DISC. CL.

Super hac eadem causa, occasione agendi de puncto collationis, vel imputationis, agitur sub tit. de herede disc. 32. Et de eadem materia imputationis l. v. de feud. in annot. ad disc. 19. & tit. de legit. disc. 13. 15. 18. 20. 23. & 24. Card. de Luca Lib. II.

& magis ad rem sub tit. de fideic. disc. 191. qui est in causa Bonon. separationis bonorum in hoc discursu allegata.

Quamvis autem praesens causa adhuc pendeat coram arbitris, sub aliquo tractata concordie, adhuc tamen ad eam pro veritate reflectendo, persistendum videtur in eodem sensu, quod scilicet circa primum punctum, sufficiens probatio accedat, quod pecunia erogata in acquisitionem hujus officii, proveniret à patre, dum ejus magna quantitas, ac etiam itatus, & quantitas patris, ac aetas, & qualitas filii, ad evidentiam id comprobare videntur; & converso autem, quod dum pater in vita nihil declaravit, nec disposuit, ac etiam ob aliquam subsuevit observantiam fratrum, & coheredum, adeoq. censetur illa donatio, de qua supra disc. 1. 24. & alibi.

Praeterea, ubi etiam in hoc proposito procedendum esset cum formalitibus juris civilis, cum quibus Bald. & alii nostri majores processerunt, iuxta insinuatam sub tit. de feud. in hoc suppl. disc. 131. in proposito patris acquirentis pro se, & filiis feudum ex causa onerosa, constituendo scilicet differentiam inter filios in potestate, & extraneis, vel filios sui juris, ob prohibitionem donationis inter Patrem, & Filium in potestate, congruenter ea, quae habentur de extraneis, vel de filiis, qui non sint in potestate, stante Clericatu, ob quem cessat prohibitio juris civilis, dum quicquid in filium Clericum obvenit, fortitur naturam peculi, quasi castrensis, ex deductis occasione usufructus legalis sub tit. de servit. disc. 61. & occasione facultatis testandi, sub tit. de testam. disc. 34.

Verum quia (ut loc. cit. de feud. advertitur) ista consideratio parum probabilis videtur, quodque totum faciat expressa, vel praesumpta voluntas patris; Hinc proinde ad hanc rem probat illius adaptari videntur ea, quae habentur d. disc. 191. de fideic. & in aliis locis ibidem citatis, pro regulatione voluntatis, in exclusionem imputationis, & inclusionem donationis, ex causa scilicet correspondivae, & onerosa, quam secum fere statum Praelaturae, qui videtur importare quandam necessitatem majorum sumptuum, majorisque incommodi, & laboris; Quinimò magis quam primogenitura, vel feudum, cum titulo, seu dignitate, quoniam haec dimitti possunt, atque ita eximi à dictis oneribus, quod non est ita practicabile in Praelaturae; Vel quia non pendeat à libera voluntate Praelati, ad instar eorum, quae habentur sub tit. de benef. super resignatione beneficii ob quasi contractum, qui iniri dicitur Praelaturae; Vel quia, ubi contingat illam dimitti extra occasionem mutandi statum in longè melius, sed ex causa, quod in eo statu se subtenere non possit, tunc est nimium reputatur status necessarius, & existimationis, & per consequens reputatur status onerosus, si non ex necessitate praesentis, atamen ex moralis, seu causativa, quae ineffe dicitur in iis, quae obligant ex ratione convenientiae, seu dedecoris, iuxta decis. 677. Fran. chi, cum aliis sub tit. de dot. disc. 78. & 79. Et per consequens combinando simul occasionem, & subsuevit observantiam patris non disponendi in contrarium, ita videbatur, quod nimia probabilitas huic parti assisteret.

ROMANA EXHIBITIONIS LIBRORUM

PRO CHRISTOPHORO PANZERIO

CUM DOHANERIO.

Casus disputatus in Camera.

An & quando gabellarius conservare teneatur libros gabellae, eosque cujuscumque interesset perenti exhibere; An hujusmodi libri dicantur publici vel privati, tam ad effectum probandi pro vel conera tertium, quam etiam ad alium effectum; Et an gabellarius eos lacerando seu cessando, aut alias alterando criminaliter puniri possit, seu civiliter ad aliquid teneri.

SUMMARIUM.

- 1. De provisione super abundantia piscium in Urbe.
2. Casus controversiae.
3. Distinctio theoreticae quando quis exhibere tenetur proprios libros.
4. De jure nemo tenetur exhibere proprios libros, vel scripturas.
5. Fallit de stylo Curiae probatis interesse, & existentia.

- 6 Libri proprii & scripturae privatae possunt comburi & lacerari aut alias negligi, & num. 9.
- 7 Secus in libris publicis, seu aliis tenendis ex debito officii.
- 8 Gabelarius lacerans, vel cassans libros gabellae, an possit puniri.
- 9 De eadem conclusione de qua num. 6.
- 10 Gabelarius tenentur conficere & custodire libros, & de ratione.
- 11 De contrascriptore.
- 12 De differentia inter gabelarium appaltatorem, & gabelarium administratorem.
- 13 De fide prestanda libris gabellae vel dohanae.
- 14 De eadem distinctione de qua num. 12.
- 15 De ratione ob quam isti libri sint publici, & debeant custodiri, ac exhiberi.

D I S C. C L I I

Inter prudenter beneque regulatas provisiones civilis regiminis Urbis pro conservanda victualium abundantia, quae vulgo grassia dicitur, tollendisque monopolis ac dardanorum oppressionibus, illa praesertim habetur circa pisces, quorum proinde continua adest copia in quantitate & qualitate cum omnimoda infimi populi facultate habendi etiam de magis electis supra quantumque maritima Civitatem incomparabiliter, Quoniam erectum est particulare officium cum banco, ad effectum ut piscium vectores ad piscatoribus missi, illico absque alia mora & non expectata venditione expendantur, consignando in dicto officio pisces tam circa pondus, quam circa diversas eorum qualitates, ac dominos diligenter ab officiali descriptos, & qui omnes quolibet mane in publico foro ad id destinatum cum inventu correspondentium ipsorum piscatorum, quia *Cociatores* vulgo nuncupantur, exponunt sub publica hasta, atque ut vulgo dicitur *ad cotto* pro statuendo pretio ad favorem piscatorum iuxta piscium qualitates, & cum eorumdem piscatorum asservatione de pretio praedicto, quod remanet in banco ad eorum disputationem, Quinimo etiam antequam sequatur cottium, illis pecunia indigentibus subministratur, Istud autem officium quamvis distinctum, annexum tamen esse solet dohanis ob interesse dohanerii pro gabella super eisdem piscibus existente; Cum autem, vel ex privilegio, vel ex consuetudine pisces cum quadam instrumentorum specie capti, atque ab aliis discreti aliquam habent exemptionem à dohanerio nuper controversam, unde propterea de super orta est lis inter eundem dohanerium ac interessatos, inter quos erat Panzerius, per quos, vel à dohanarium, vel à gratia Praefide obtemperata fuit mantentio cum condemnatione restituendi exactum, Ad cuius liquidationis effectum, inestit Panzerius pro exhibitione librorum dicti cotti, qui vulgo *bastardelli* nuncupantur, ut ex distincta piscium descriptione, tam in quantitate, quam in qualitate & pretio in singulis dies & tempora, & cum distinctione piscatorum seu vectorum dicta liquidatio sequi posset; Praefato autem Dohanerio praetendente ad dictam exhibitionem non teneri, ac asserente eos non habere utpote laceratos, vel neglectos. Hinc datum fuit dubium in Camera coram Mari, ubi dicta causa exemptionis introducta erat, An dohanerius ad dictam librorum exhibitionem teneretur.

Et assumpta desuper disputatione, scribens pro Panzerio dicebam, quod in hac materia exhibitionis librorum recepta distinctio est in genere, quod aut agitur de libris meris privatis, ad quorum confessionem & custodiam quis non teneretur, utpote ad privatam memoriam, & diligentiam conscriptis & tentis, Aut de libris publicis, & diligentiam conscriptis & tentis, Aut de libris publicis, & pro aliorum interesse quos conficere & conservare teneretur.

Primo enim casu, in puncto juris, quamvis de ipsorum existentia consistere, non intrat edendi seu exhibendi obligatio, quoniam nemo teneri debet exhibere inimico arma propria contra seipsum, ad text. in l. qui accusare, C. de edendo, & est communis traditio DD. tanquam in principio certo, quod absolutum supponitur in proximè allegandis decisionibus; In Curia tamen de stylo fundato in quadam aequitate, concurrentibus duobus requisitis, nempe existentia bene probata de tempore motae litis, ac interesse petentis, intrat dicta obligatio, tam respectu librorum, quam aliorum iurium, cum ea tamen moderatione, quod ille, penes quem dicta existentia probatur de tempore motae litis, admittitur ad iuramentum sic amplius non

habere, quia laceraverit, seu aliàs neglexerit, & amiserit, quo casu non probata per petentem actuali existentia, per quam dicta jurata assertio de falsitate seu mendacio vincatur, illa sufficit, quoniam ubi agitur de libris & scripturis privatis ex debito officii non tenendis & confervandis, semper & quoadcumque per eorum dominum, lacerari, comburi, seu aliàs negligi possunt, ut plenè antiquioribus allegatis probant Farin. & ceteri apud eum scribentes conf. 43. l. 1. & habetur particulariter actum in Romana census vitalitii pro domo professa Societatis Jesu sub tit. de credit. Et in his terminis obligationis exhibendi librorum vel alias scripturas ita distinguendo plenè habetur apud Gregor. & Add. dec. 129. Buratt. & Add. dec. 278. dec. 237. par. 11. rec. repet. post Zuff. de legit. process. dec. 6. in quibus etiam habetur actum circa qualitatem probationis existentiae, quod illo casu debeat esse conclusum & perfectum, & non sufficiat praesumpta, cum aliis ad rem facientibus.

Secus autem in altero casu, in quo ex debito officii seu aliàs ratione consuetudinis, vel subjectae materiae tenetur quis ad confessionem & conservacionem librorum, aliarumque scripturarum, Tunc enim necessaria non est probatio existentiae ex parte petentis, minuscque admittitur amissionis seu existentiae assertio, quamvis jurata, sed recte cogi potest, vel ad factum, vel ad quanti petentis interest, ut in proximè allegatis, praesertim dec. 237. p. 11. alias dec. 6. post Zuff. cum concord. ibid. ac frequenter, quoniam juris theoria generalis & in abstracto vera est ac recepta.

Quatenus verò pertinet ad applicationem, cuius tota quaestio esset solet, adhuc non visis viribus alterius partis, pro ratione dubitandi ponderabam in terminis specialibus gabellariorum, & publicanorum, ea quae habentur plenè disputata apud The. dec. 171. super quaestione, an gabelarius lacerans, occultans, seu cassans libros hujusmodi puniri possit criminaliter, atque num. 6. proceditur cum dicta distinctione, an libri essent publici de necessitate conscientiae ratione officii, vel essent meris privati ad propriam instructionem, & memoriam, ut hoc secundo casu nulla intraret actio criminalis, quinimò neque civilis, cum libri proprii ac scripturae privatae comburi, lacerari, cassari, seu alterari liberè possint Castr. conf. 130. l. 1. & ceteri 8 apud Farinac. d. conf. 43. l. 1. Rota dec. 146. par. 4. recent. tom. 2. num. 7. & 8. Adde. ad Gregor. dec. 109. in fine.

In hac secunda specie privatorum librorum verari dici poterat, Tum quia nulla lex habetur, quae Dohanerium ad hujusmodi librorum confessionem, & conservacionem obliget, Tum etiam quia ita suaderi videbatur ipsorum librorum forma, & vocabulum, dum non agebatur de libris formae ac mercantilitatis tentis, sed potius in forma simplicis memorialis, sive diarii, quod vulgo, *giornale* dici solet, cui proprie tanquam simplici manuali illud *bastardelli* vocabulum congruere de communi usu solet.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, contrarium dicebam probabilis, Tum quia gabelarii, & publicani generaliter librorum conficere & custodire tenentur, eoquae quibuscumque petentibus exhibere, ex deductis per Peregr. de iure fisci lib. 7. tit. 3. n. 37. quoniam etiam in eis tertii interesse adeste videtur ad effectum effectus frequentem contingebat; Tum etiam quia, ut supra in aliis supra advertitur, praesertim in Romana bulli alcarum disc. 79. vel 80. locatoris, seu domini vestigialis interest librorum per Appaltatores fideliter confici & custodiri, atque in fine appaltatorum restitui, cum obligatione quoadcumque exhibendi, ut ita Princeps vel Respublica certissimè valeat de vestigialis vel alterius juris emolumentis, & quomodò in futuris appaltibus se regulare debeat; Ideoque id communi usu receptum esse advertitur apud The. d. dec. 171. in prim. & Genauem de script. priv. l. 4. tit. de libris rationum gabellariorum num. 21.

Quinimò cum hujusmodi publicani, & appaltatores quoadcumque non solent esse fideles, neque emolumenta in eorum libris describere, idcirco licite possunt Camerales pro dicto Principis & Respublicae interesse apponere contra scriptorem, ut per Boss. de veniss. merced. publicanorum num. 45. Capyc. Latr. conf. 40. num. 49. & habetur supra in Romana fei Alben. defalchi disc. 66. ubi de hac materia contrascriptoris.

Et licet, ubi non agitur de publicanis administratoribus vestigialium & gabellarum, sed de appaltatoribus seu conductoribus, de stricto iure dici valeat eos posse negligere confessionem vel conservacionem librorum, eo quia, sive magna sive parva sint emolumenta, eorum tantum est interesse, non autem locatoris, aliam non habentis actionem

nem nisi ad conventam pensionem, Quinimò locatoris magis interesse videtur dictos libros non confici, ut ita convinci non possit damnum, ex cuius ratione appaltator restituum, seu defalcum praetendere valeat, ut de hac differentia inter gabelarium appaltatorem, & gabelarium administratorem habetur supra in Romana redditionis rationum disc. 86. Nihilominus dicti alii respectu ratione subjectae materiae id ex recepto usu exigunt, ac praeponderant.

Unde propterea passim receptam habemus, etiam hujusmodi dohanarum & gabellarum libris per conductores, seu appaltatores conficendis tanquam publicis quoad tertios fidem adhiberi, ut ceteris relatis habetur apud Orthob. dec. 170. nu. 16. per Rotam. dec. 223. & 226. p. 11. rec. ubi concordant.

Et quamvis apud DD. circa hujusmodi gabellarum librorum distinguatur, an confecti sint per conductores seu appaltatores ad proprium commodum vel incommodum, cui majus vel minus emolumentum respectivè cedat, vel confecti sint per eos qui nullum proprium interesse habentes sub certa mense in officium, vel administrationem deputati sunt, qui alieni *Credentarii* vulgo nuncupantur, quasi quod hoc secundo casu publicorum iure habendi sint, in primo autem potius jure privatorum, ut ita distinguendo ceteris relatis habetur apud Mascard. de prob. concl. 837. per tot. & 976. n. 39. & seg. The. dec. 171. Gait. de cred. l. 2. tit. 2. n. 66. Capyc. Latr. conf. 66. & 88. Attamen id procedit in ordine ad majorem vel minorem fidem dictis libris praestandam in praedictum tertium, secus autem quoad dictam obligationem custodiae, & exhibitionis.

Verum in hac facti specie omnis per difficultas cessare videbatur, quoniam hujusmodi libri principaliter ordinantur, non pro adnotandis gabelarii seu dohanerii emolumentis, sed principaliter pro iure & interesse piscatorum seu transmittentium pisces, ut ita certificari possent de piscium quantitate, qualitate & pretio in singula tempora, atque ita etiam certificari de fide correptionum seu cottiarum, unde in hac parte dohanerius hujusmodi librorum conficere dicitur, non tanquam dohanerius seu gabelarius pro iure gabellae, sed tanquam officialis & bancherius ratione dicti publici officii, & respectivè banchei publicae libertate eredi, unde propterea videbatur esse in casu indubitabili, non obstante, quod libri non essent formales ac mercantilitatis tenti, sed in forma memorialium, bastardellorum nuncupationem habentem, quoniam dum talis ex usus, neque alii libri desuper habeantur, vis non est in vocabulo vel forma, sed in substantia, sive effectu, ob quem illi conscribuntur ac retinentur; Eoque facilius, quia clara erant inverisimilis laceratio ob ipsius dohanerii interesse, quodque asseretur occultatio ad eludendam dictam mantentionem, ac refectionem indebitè exacti; Adhuc tamen disputatio sequuta non est, unde iudicium desuper efformari non potuit.

ANNOT. AD DISC. CLII.

De contentis in hoc discursu ad materiam librorum, eorumque exhibitionis, habetur actum sub tit. de jud. disc. 28. & 30. & in dec. 30. & 102. p. 10. rec.

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS PRO ANTONIO MARIA LEONIO CUM DOHANERIO.

Causa disputata in Camera.

An & quando dicatur constare de contraventione bannimentorum gabellae, & de fraude, itaut intrent commissum & aliae praenae necne.

S U M M A R I U M.

- 1 De capitulis, & bannimentis dohanae ne merces vel iniqui possint in circuitu Urbis per decem milliaria.
- 2 Causa controversa.
- 3 Quomodo in hac materia fraudatae gabellae seu contraventionum iudicandum sit, & quare Advocati scribant pro una, vel altera sententia.
- 4 De circumstantiis in proposito spectandis.
- 5 Quando qualitas personae praesertim, quod sit forensis excuset.
- 6 Generaliter quando forensis excusetur à penis bannimentorum.

- 7 De regula, ut singula quae non profunt. Et in hac materia attendenda.
- 8 Ponderantur circumstantiae excusantes, & de contra.
- 9 Quando circumstantiae excusantes non attendantur.
- 10 Quod erroneum sit procedere cum regulis, & doctrinis generalibus in hac materia.
- 11 De interpretatione bannimentorum de quibus num. 1. eorumque ratione.
- 12 Immorandum non est in cortice, & figura verborum, sed attendi debet substantia voluntatis.

D I S C. C L I I

Disponentibus capitulis, ac bannimentis dohanæ Urbis, ne relinqui possent merces in cauponis, vineis, casalibus aliisque locis Urbis, & prope illam spatio decem milliarium, non facta notificatione Dohanerio, vel ejus deputatis sub pena commissi aliusque penes, Cum Antonius Maria Leonius mercator Sulmonensis duceret Urbem versus quatuor ballas ferici, adducit tamen indeterminatus, aut mercem in ipsa Urbe venditurus effect, vel traditurus ad portum Centumcellarum, seu Civitatis Vetulae, pendente determinatione à pretio in Urbe corrente, Idcirco ad illam accedendo innoxius vectori, ut eam non ingrederetur, sed ipsam extra muros regredientem expectaret, quare vector muris proximis, ac incertis de domini mora in regrediendo, interim retineret animal onustum, in quadam caupona existente in ipsa via publica, animal exonerato, ac reposito in stabulo, tenebat fericum in atrio, seu cortili publico, & palam circa meridiem, omnium oculis expositum, quod ad vigiliam certiorationem per dohanæ deputatus sub pretextu contraventionis bannimentorum sequestratum fuit, ac successivè declaratum eccidisse in commissum, incamerato pretio cum decreto Theaurarii, unde propterea ex parte dicti Leonii introducta per appellationem causa in Camera coram Gaetano.

Scribentes per appellante, cum eodem penes tempore, ac in eodem Tribunali dedisset occasio scribendi pro alio gabelario super incurru penae in Camera de qua d. c. seg. ad ostendendam comparabilem facultatem scribendi super eodem articulo, modo pro affirmativo, & modo pro negativa, quod ignaro vulgo, ac alibus rerum moralium professoribus parum versatis scandalum quandoque parere solet. Dicebam istam materiam esse de illis, quae potius facti & applicationis quam juris esse dicuntur, unde propterea uniformis ac determinata regula tradi non potest, sed adinstar ultimarum voluntatum, aliarumque consuetudinum materiam saepe contingit, quod in casibus, qui nedum similes, sed penè identici videntur, diversimodè iudicandum veniat ex aliquibus alterativis facti circumstantiis, ex quibus determinatio pro iudicis prudenti arbitrio pendet.

Ad effectum siquidem inspicendi, an actus ex quo commissum seu contraventioni deducitur, gestus esse animo fraudandi necne, sive mercium contractor dicti possit reperiri infragens faciendi contrabandum, plura inspicenda sunt, iuxta personarum, locorum, temporum, & mercium qualitatem, ut bene antiquioribus relatis habetur apud Farinac. q. 173. ex n. 10. cum segq. Caren. ref. 206. cum duob. seg. Maulon. de contrab. q. 3. Cyriac. contr. 512. Vermigl. conf. 277. & seg. ac late ad naulem, & ultra colligit Giurb. conf. 16. ubi in individuo consimilis praetenti commissi, seu fraudis gabellae ac extractionis ferici.

Spectatur enim qualitas personae, an scilicet esse bonae vel male famae, seu solitus committere fraudes, & contrabanna, beneque conscientis hujusmodi bannimentorum, & provisionum, vel è converso vir probus non solitus committere fraudes, seu aliàs tanquam forensis hujusmodi prohibitionum ignarus. Et hanc excusationis circumstantiam in praesenti concurrere dicebam, dum agebatur de mercatore forensi, quod ponderatur per DD. collectos apud Farin. d. q. 173. n. 14. & 16. quoniam iuxta generalem distinctionem traditam per criminalistas, & an & quando ignorantia bannimentorum per forenses allegata illos excuset ab incurru penarum in eisdem bannimentis contentarum. Aut agitur de illis, quae sunt naturaliter & intrinsecè mala, ac ubique prohibita, & non intrat excusatio, solumque praetendit potest, quod allegata ignorantia, quoties illa est probabilis, temperare debeat penam ordinariam, si ista in aliis regionibus, praesertim in illa forensis contravenientis pro tali actu, quamvis etiam ibi prohibita & naturaliter malo, non adeo gravis imposita est. Aut de his quae non sunt naturaliter, & ubique mala, & intrat excusatio, ex late

Iatè deductis per Farin. *In fragm. verb. bannimenta*. Unde cum relinquere merces in aliqua caupona vel loco prope Civitatem non sit de actibus naturaliter, & intrinsecè malis, utpotè proveniens à novis bannimentis & capitalis, hinc inferrebam qualitatem personæ, ut in hac facti specie, sufficientem excusationem inducere. Verum reflectendo ad veritatem, advertentiam huiusmodi circumstantiam esse quidem alicuius operationis, quando aliter magis proxime, & stringentes pro fraudis exclusione concurrunt, sola verè de se per se nullus esse momenti. Tum quia fere per totam Europam, præsertim verò in Italia generale est hoc vectigal dohanæ, quod in magnis Civitatibus seu aliis emptoriis, ut fraudibus consulatur, fere uniformiter huiusmodi rigorosas prohibitiones habet. Tum etiam quia in hac facti specie agebatur de mercatore in Urbe negotiari solito, & quia de facili etiam per ipsius Urbis mercatores fraus fieri posset, ita studiosè curando merces introciteri pro forenses, ut in casu quo in fragranti reperitur, hic excusationis clypeus haberetur.

Aliæ tamen plures in hac facti specie concurrerant circumstantiæ seu qualitates excusantes, quæ ubi etiam solæ, & de se per se insufficientes essent, infimul tamen junctæ bonam fidem ad evidentiam comprobare videbantur, procedendo cum vulgari regula, *ut singula, quæ non profunt* etc. in omnibus ambiguis, & conjecturalibus perpetuò ac principaliter attendendis. Primò scilicet qualitas loci, quia in publica caupona existente in via publica. Secundò modus cum quæ merces tenebantur ibi discooperata omnium oculis expositæ contra omnem verisimilitudinem, ubi aliqua adesse finitria intentio. Tertiò ejusdem loci situatio, prope scilicet portam, ubi custodes & vigiles solent esse adeò prompti, & frequentes. Quartò tempus, quia de meridie. Quintò spontanea confessio veritatis illico facta per vectorem custodibus, seu perquisitoribus. Et sextò quia per aliquos testes dicta historia iustificabatur. Unde faciendo comparationem ad casum de quo supra in alia Romana fraudatæ gabellæ *disc. 69*. ubi idem Tribunal pro exclusione fraudis & commissi respondit, dicebam casum videri indubitabilem, cum in proposito per DD. ponderentur circumstantiæ oppositæ circa locum, quia nempe occultum tempus quia nocturnum, viam quia usitatum, & similia, juxta ea quæ ponderantur *disc. seq.* Atque eatenus in proposito præsertim contrabandorum pro extractionibus mercium excusare non solet qualitas loci & temporis, quia nempe de die, & in aliqua caupona, seu sub aliqua publicè exposita capanna merces in fragranti reperiantur, quatenus aliud accidens illam moram causaverit, quia nempe ob ingentem pluviam aut aliud impedimentum ibi extractores morari coacti sint, cum similibus, & sic ista materia verè tota est facti, ex singulorum casuum individuis circumstantiis regulanda, proindeque legale simpliciter est, quam tamen frequenter experimur, procedere simpliciter cum doctrinis, & auctoritatibus, quæ desuper pro excusatione, vel incurfu habeantur, potissimum opportunitatem scribentibus, quoniam illæ quidem per judicantes inspiciendæ, & considerandæ sunt pro illuminando intellectu, beneque regulando eorum arbitrium circa particulares casus, & circumstantias metiendas, non autem in fide Doctoris ita dicentis generaliter judicandi.

11 Ponderabam demum, etiam cum sensu veritatis, quod non verfabamur in casu bannimentorum prohibentium, ne merces in cauponis, vineis, casalibus, aliisque locis relinqui possent, cum aliud verbum, *relinquere*, juxta subjectam materiam, ac spectato sine seu ratione, ob quam huiusmodi prohibitiones sunt, percutiat casum, in quo vector, exoneratis mercibus, eisque in loco occulto repositis, alio accessurus discedat, ut deinde de nocte, vel aliàs occultè & inopinatè merces non soluta dohana introduci possent. Hoc autem adaptari non poterat ad rem dum adhuc vector unà cum animalis in eodem loco morabatur, unde fuit potius exonerare provisionaliter, & ad tempus causa sublevandi ipsum animal, ne iterum expectando domini jussum, remaneret absque proposito onus. Et sic etiam in stricta verum significatione casus non veniebat sub bannimentis disponentibus de illis, qui merces relinquit, cum id non fuerit relinquere. Et nihilominus ubi etiam verba, inspecto sensu grammaticali convenire possent, dicebam attendi debere propositionem de qua apud Mantlic. *de tacit. l. 2. tit. 7. n. 1. cum seqq.* Burat. *dec. 113. n. 7.* Merlin. *dec. 692. n. 46.* Romana fideiussionis 24. Mail 1660. Verosipio, & frequenter, ut non cortex, & figura verborum, sed substantia veritatis attendi de-

beat, principaliter spectato sine seu effectu, ob quem ita statutum est, juxta ea quæ habentur apud Dumoz. *dec. 417. aliàs dec. 93. p. 7. rec.* & pluries advertitur, præsertim in materia ultimam voluntatum *sub tit. de fideic.* ac alibi, proposito causa non fuit causa reolutio qua pendet.

ANNOT. AD DISC. CLII & CLIII.

DE materia fraudatæ gabellæ, habetur etiam actum supra *disc. 69. 88. & 89.*

CAMERINEN. FRAUDIS PRO GABELLARIIS CUM ANTONIO NEAPOLLIONE, & Socci Cartariis.

Casus decisus per Cameram contra gabellarios.

De eadem materia discursus præcedenti. An scilicet, & quando constare dicatur de fraude, itaque sit locus commissio, & pœnis fraudatæ gabellæ.

SUMMARIUM.

- 1** Adi series.
- 2** Repertus in territorio dici non potest repertus in fraganti extractionis & contrabanni.
- 3** Distinguantur inspectiones.
- 4** Locus est commissio eo ipso quod quis repertus est commercibus ultra locum gabellæ.
- 5** Gabellarius non tenetur monere transuentem cum mercibus, ut solvat gabellam.
- 6** Quid disponant capitula gabellæ.
- 7** Expenduntur tractantes de materia extractionis.
- 8** Materia fraudatæ gabellæ est potius facti quam juris, ex facti qualitate decidenda.
- 9** De circumstantiis redolentibus fraudem.
- 10** De excusatione resultant ab allegata penitentia.

DISC. CLIII.

Imposita moderno tempore gabella super carta, in ejus capitulis ac bannimentis in e. 3. statutum est, volentes cartas extrahere de carteris vel aliis locis, teneri lumere bulletram continentem nomen eius, qui extracturus est, necnon quantitatem à cartaria, ubi eum accipere debet, ac locum quo traditurus est, necnon diem, in qua id perducatur est sub pena commissi in casu contraventionis. Cumque quidam vector circa secundam horam noctis extra carterias loci Roraci ac prope portam ejusdem loci per gabellarios, seu eorum deputatos repertus esset cum equo onusto duabus ballis cartæ, quas idem vector dixit de mandato cartariorum deferre ad Civitatem Camerini, nullam habens bulletram, nullaque soluta gabella. Hinc gabellarii crediderunt factum esse casum commissi, atque ita judicavit in partibus iudex deputatus. Introducta verò causa per appellationem in Camera coram de Marci, datoque dubio, an constaret de fraude, negativa prodit resolutio, ex eo fundamento, quod bannimenta *d. c. 3.* alternatè loquantur de extractibus à carteris vel locis, ibi, *tutti quelli, che voranno estrarre dalle cartiere o luoghi, &c.* & consequenter quod dici non possit dictus vector repertus in fraganti dum adhuc repertus, erat intrus dictum locum Roraci, quamvis extra carterias, cum ita non verificaretur utraque pars alternativa, ex iis quæ ceteris collectis habentur apud Maufon. *in trad. de contrabanni q. 1. Far. & qu. 124. n. 120.* quos scribentes pro excusando commissio allegabant, quod scilicet repertus in Civitate, vel territorio cum mercibus extrahi prohibitis dici non potest repertus in fraganti faciendi extractiones & contrabanna, dum semper dicere potest, quod non intendebat exire de Civitate vel territorio, sed volebat accedere ad alium locum intra idem territorium, puta molendinum &c. sic quod antequam egrederetur statutis terminis penitere potuerit, & consequenter quod dici non valeat consummatum delictum productivum commissi aliarumque pœnarum.

Concessa verò adversus huiusmodi resolutionem nova audientia, in hoc statu ex parte gabellariorum assumptum cum sensu etiam veritatis, instantibus facti circumstantiis, dicebam recedi debere à resolutis, quodque processum videbatur cum aliquo æquivoco, applicando dictor terminos extractionis fructum vel mercium à territorio à casu con-

troverfiam extraneos. Ad id autem probandum duas efformabam inspectiones. Unam particularem, & dividuam super sensu bannimentorum gabellæ, quæ sunt ipsius lex. Et alteram super dictis auctoritatibus, vel similibus, tam in proposito extractionis à territorio quam transitus per locum præfinitum cum similibus.

Quatenus igitur pertinet ad primam, æquivocum videbatur clarum, quoniam in alio cap. 5. eorundem bannimentorum ad litteram disponit gabellam solvendam esse, vel ante vel in ipso actu levandi cartam à carteriis, & dum ista carta reperta erat extra carterias, dicebam factum esse locum commissio, quod intrare dicitur eo ipso, quod quis repertus est cum mercibus gabellandis non soluta gabella extra locum præfinitum ad text. in *l. 1. & 2. C. de vectig. & comm. & firmam communiter scribentes plenè collecti per Farin. q. 173. n. 1. & 17. ubi num. 18.* advertit, quod id procedit etiam si gabellarius vidisset vectorem transeuntem per locum præfinitum cum mercibus, eumque non advertisset, quoniam ad id non tenetur, sed sciens & prudens id pati potest ad effectum faciendi majus lucrum ex commissio reclusa, idè quod dum gabella solvenda erat antequam carta levaretur à carteriis, vel in ipso actu levandi, eo ipso quod reperta erat extra carterias fundata videbatur gabellarii intentio.

Neque præmissis obitare advertebam disposita in *d. c. 3.* in quo alternativè fit sermo de cartaria vel loco, & super quo loci vocabulo satis insistebat scribentes pro cartariis quod scilicet significet, Civitatem, Oppidum vel castrum, in quo ipsæ carterie existunt, quoniam istud capitulum loquitur de actu futuro, ac de bulletta anticipatè sumenda tanquam de actu preparatorio pro futura emptione & respectivè extractione, dum literaliter dicitur, quod in ipsa bulletta exprimi debent, tam cartaria, in qua ille intendit cartam levare, quam persona, & quantitas levanda, necnon locus, ad quem traduci debet, ac dies, in aliqua levanda est, & sic semper per verba de futuro, & pro actu faciendi, & consequenter istud capitulum est quid diversum à dicto cap. 5. cum quo recedè compatitur, ut gabella, vel ante, vel saltem in ipso actu, quo carta levatur à carteria, solvi debeat.

Merito autem dictum capitulum tertium alternativè de carteriis, vel locis loquitur, quoniam non semper, & necesse carta emenda est in ipsis carteriis, sed emi potest in aliis repositoriis, seu tabernis, in quibus de licentia gabellariorum, cartarii, vel alii mercatores eam retineant pro commodiori, ac faciliiori estatione, sed semper, sive in carteria sive in altero loco firmum remanet alterum capitulum quod illa solvi debet in actu levandi, abique eo advertebat dictum alterum capitulum alternativè disponens utpotè percutionis alium actum preparatorium, & de futuro, ut supra.

Hinc proinde ex solo facto extranea dicebam à casu ea quæ ut supra habentur apud Maufon. & Farin. *loc. cit.* & plenius per eisdem Maufon. *q. 3. & Farin. d. q. 173. n. 2. cum seqq.* & in fragm. verbo bannimenta nu. 58. in proposito extractionis frugum, vel mercium à territorio, quoniam in eo casu pro fructibus, vel mercibus, donec in territorio existunt nulla solvenda est gabella, sed absque alio onere & prohibitione contractarii possunt, contraventione autem consistit in ipso actu extractionis, qui verè & propriè dies non potest consummatus, nisi postquam territorii fines egressus est. Atque eatenus repertus in territorio dici potest captus in fragranti, quatenus alia urgeat indicia quod probent illum esse in itinere, ac in actu extrahendi, neque ad alium actum seu finem illam mercium seu frugum asportationem referri posse, quod nil commune habet cum terminis præsentis controversiæ, in qua punctus non est in extradietione à territorio, seu Civitate, vel Oppidum, sed est in ipsa contradetione, quæ absque prævia solutione gabellæ fieri non potest.

Et nihilominus assumendo secundam inspectionem, ut supra distictam, quatenus percunat ad dictos terminos extractionis vel similes, dicebam item, quod habetur in Rom. præsentis fraudis *disc. præc.* istam scilicet materiam esse magis facti quam juris, non uniformiter decidendam cum regulis, & propositionibus generalibus, sed pro iudicis prudenti arbitrio juxta singulorum casuum particulares circumstantias, fraudem redolentes, vel respectivè excludentes, ponderando qualiter personæ, tempus, locum, & alia similia bene ceteris relatis expensa per Maufon. *d. q. 3.* ubi ita seipsum declarat circa enunciata in præcedenti *q. 1.* & latius per Farin. *d. q. 173.* in quo loco

attendi debet, dum ibi ex processu agit de materia, non autem in *q. 124. n. 120.* ubi aliud agendo incidenter de hac materia loquitur.

Quibus facti circumstantiis in hac specie consideratis, animus faciendi contrabannum erat evidens, potissimum ex qualitate temporis nocturni, & omnino insoliti, quinimò attentæ qualitate loci & temporis, omnino incongrui, dum erat initio mensis Februarii, & in aperis montibus, in quibus de eo tempore adhuc horrida dicitur favire hyems factique incommodas & periculosas esse iter etiam de die, multo magis de nocte, in qua si vectores aliquando itinerari solent, id duplici casu sequitur, vel quia ob impedimenta habita in via insperato ad præfinitum locum pervenire non poterint, vel anticipando iter de mane, quando ob diurni luminis superventientiam, congruum, & consuetum est iter anticipare, nunquam verò in ipso initio noctis. Et sic quemadmodum accessus per vias incommodas, periculosas, & insuetas maximum est fraudis indicium, quod solum ad commissio sufficere solet, ita pariter & magis attento hoc tempore, cum aliis circumstantiis, illa præsertim præordinationis habere inter vectorem & cartarios, quod nonnisi de nocte post crepusculum ad cartariam accederet, & sic fraus videbatur palpari manibus.

Præterea, ut apud allegatos patet, eatenus repertus in territorio prope confines cum inditiis denotantibus extractionem excusari solet, quatenus iustitiam valeat penitentia per eum allegata, quia nempe, repertus sit regrediens, dicendo quod habuerat, quidem animus extrahendi non obstante licentia seu non soluta gabella, sed quod deinde melius cogitando penituerat, & redirebatur ut ab extractione abstineret, vel gabellam solveret, dummodo tamen hujus allegatæ penitentia probabilia concurrant adimnicula. Unde propterea firmum remanet totam esse questionem facti magis quam juris ut supra, quæ omnia in præsentem cessabant. Quinimò in facto concurrerant circumstantiæ oppositæ dictam penitentiam excludentes ob depositionem vectoris dicentis, quod volebat cartam asportare ad Civitatem Camerini, atque in cartariorum fide audacter sustinebat non posse nec debere impediri, & sic cessabat omnis excusatio. Hinc tamen non obstantibus, in secunda propositione peritum fuit in dehis pro excusatione fraudis, & tamen in Romana *disc. præc.* proposito causa circa idem tempus dilata fuit resolutio, quæ fuit in limine, ut caperetur pro inclusione fraudis, quamvis in illa magis quam in ista incomparabiliter iusta excusationis cause concurrant, unde propterea quotidie edocemur, causas eorum fata habere, atque frequenter verificari dictum illud, *justitia & veritas sentias quis agnovit.*

FLORENTINA GABELLÆ PRO MARCHIONE JOANNE BAPTISTA DE MONTE CUM GABELLARIO.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

De gabella debita pro successione in hereditatem alicujus extranei, vel remotionis conjuncti. An debeat pro successione mediata, seu fideicommissaria. Et quæ persona in proposito spectari debeat, an illa fideicommissaria, vel potius illa gravati ultimo morientis, ad interpretationem statuti Florentini excipientis aliquos casus successione proximiorum.

SUMMARIUM.

- 1** DE statuto Florentiæ circa gabellam successione.
- 2** Facti series.
- 3** Expenditur littera statuti, quod intelligat de successione directâ, & immediata non autem fideicommissaria.
- 4** Intra quantum terminum a die mortis solvi debeat hæc gabella.
- 5** Quod intelligatur de successione immediata, & libera.
- 6** An gabella successione debeat, ubi filius succedit patri.
- 7** Ab intestato decedere dicitur, qui condidit testamentum, sed ejus vigore testata hereditas non aditur.
- 8** Filius institutus in sola legitima dicitur etiam hæres.
- 9** De rationibus ob quas statutum de successione immediata intelligendum sit, & quod attendatur persona gravati ultimo morientis.

- 10 *Hæres fideicommissi gravatus interim dicitur verus dominus.*
- 11 *Fideicommissa antiquitas non erant obligatoria.*
- 12 *Ubi filius succedit patri non dicitur successio, sed continuatio.*
- 13 *An in fideicommissi succedatur gravanti, vel gravato.*
- 14 *An attendatur proximatis gravantis, vel gravati, & de ratione ob quam attenditur illa gravati.*
- 15 *De abjuratis si gabella deberetur de successione mediata.*
- 16 *An valeat argumentum de laudemio ad gabellam, & quando solvatur laudemium in successione.*
- 17 *Hæc statuta sunt odiosa, & loquentia in uno casu non capiunt alterum.*
- 18 *In dubio contra gabellam, scilicet Florentia.*

D I S C. C L I V.

Disponente statuto gabellarum Florentiæ tit. 12. de gabella testamentorum, legatorum, donationum causa mortis, seu alterius ultimæ voluntatis, ac etiam successione ab intestato rubr. 15. pro hereditatibus, legatis, ac aliis ex testamento, codicillis, donationibus causa mortis, aliisque ultimis voluntatibus obventis, ac etiam ex successione ab intestato solvendam esse quandam ibi taxatam gabellam, à qua excipiuntur, parentes, filii, fratres, & sorores, nepotes tam ex filiis, quam ex fratribus, ac patris & avi paterni. Cum Marchio Joannes Baptista senior Borbonicus de Monte. instituit hæredem Bartholomæum nepotem ex fratre perpetuum fideicommissum cum ordine primogenituræ, & majoratus in ejusdem Bartholomæi dependencia masculina ordinasset, dicit autem Bartholomæus moriens, relictis quibusdam bonis Joanni Baptistæ filio, hæredem universalem instituit Joannem Baptistam Andream ex dicto Joanne Baptistæ filio nepotem tunc infantem, qui tamen factus major, ratam non habendo additionem dictæ hereditatis per administratores factam, illam repudiavit, unde propterea in dicto Joanne Baptistæ filio utraque hereditas, fideicommissaria scilicet dicti Joannis Baptistæ senioris, ac altera gabellarum scilicet dicti Joannis Baptistæ filii solvenda esset præfata gabella pro fideicommissaria hereditate Joannis Baptistæ senioris patri magni sub dicta exceptatione non comprehensi. Quare ex parte rei conventi requisitus ad scribendum in causa ad ejus opportunitatem.

Respondi, etiam cum sensu veritatis, improbabilem videri dicti gabellarii præsentationem, ideoque reo convento debitam esse absolutioem. Ad quod probandum duas conquirebam inspectiones. Unam inspecta littera, & attentis regulis & principiis juris super ejusdem Statuti interpretatione, ubi illud dubium dici possit.

Quatenus ergo pertinet ad primam partem, mihi videbatur Statutum ad litteram, ac in verbis loqui de immediata, & directa, non autem de mediata, & obliqua, seu fideicommissaria successione, dum in verbulo, *ed occurrendo, & ab alio testatore, & donatore &c.* consideratur casus hereditatis, & legati, vel alterius dispositionis ad favorem personæ exceptuæ cum onere substitutionis, vel fideicommissi ad favorem personæ non exceptuæ, & statuitur ulterior substitutio teneri ad gabellam, quoties educato primo dispositionis gradu per præmorientiam, vel repudiationem primò vocati, secundus gradus efficiatur primus alius non disponendo in casu quo prima institutio, vel substitutio effectum sortiente, subsequatur successio obliqua, seu fideicommissaria, quem casum omnino statuente expressissent, si habuissent in animo id quod gabellarius prætedebat, dum jam cogitarunt ad dispositionem factam cum onere substitutionis, unde intrat vulgaris regula textus in l. unica §. fin. autem, C. de caduc. solen. de qua frequenter in materia fideicommissaria sub tit. de fideicommissis, quod quando testator cogitavit casum & dixit, signum est quod noluit, quando non dixit, quæ regula, prout & omnes alie, quas habemus super ambiguum voluntatum morientium, vel contrahentium interpretatione, procedunt quoque in statutis dubiis interpretandis, cum pariter de ambigua disponentium voluntate agatur.

Eandemque immediatam, & primam successione clarè considerari observabam in pluribus ejusdem statuti partibus, totoque ejus contextu, dum semper utitur verbis directis, hæredis, & institueri cum similibus non conve-

nientibus successioni obliquæ & per fideicommissum. Et clarior, quia statuit terminus 45. dierum tam in testamentariis, quam in intestatis successionebus, & dispositionibus à die mortis disponentis, seu ab intestato decedentis, quod ad evidentiam offendit aïi solum de casu primæ & immediatæ successione, non autem de altero, qui dari potest etiam post unum, vel plura sæcula.

Et in specie, quod istud Statutum intelligendum sit de immediata, & libera successione, non autem de mediata & cum onere, præsupponit se admittit Caball. alias gabellarum accertimus de sensu conf. 134. n. fin. lib. 2.

Omnemque difficultatem cessare observabam ex eo quod in §. seu vers. Ma ruti quelli &c. expressè deciditur casus, ut scilicet alii successivè venientes ad antiquas hereditates & dispositiones mediantibus personis eorum parentum, cum quorum hereditatibus dicta antiqua bona commixta sunt, ad aliquam gabellam non teneantur. Et merito, quoniam durum ac inhumanum videtur, ut qui per parentis, avi, vel fratris successione bona obtinet, dicatur facere talem acquisitionem, quod pro ea gabellam solvere debeat, cum ita dicatur potius quædam bonorum continuatio jure naturæ, quam nova acquisitio.

Unde propterea plurimum sententia est, quod etiam statuto nullum casum exceptuam, ac indefinitè de quacumque successione & hereditate disponente, adhuc solvi non debeat per filium succedentem patri ex collectis per Surd. conf. 461. n. 13. & 14. Rinim. jun. conf. 15. n. 9. Mérl. dec. 93. n. 14. cum seqq. Nigr. de Laudem. q. 16. art. 1. n. 17. ubi n. 30. refert. tenentes contrarium.

Pro hujusmodi autem statuti parte evitanda, ut in notula transmissa supponebatur, gabellarii defensores potissimum confitebantur in eo, quod non verificaretur ista conjunctio utriusque hereditatis antiquæ, & recentis in eadem persona, dum Joannes Baptistæ filius gravati morientis obtinebat solum antiquam fideicommissariam successione Joannis Baptistæ senioris patri magni, non autem ultimam Bartholomæi ejus patris, qui Joannem Baptistam Andream nepotem ut supra instituerat.

Hoc obiectum in quo versabatur unicum gabellarii fundamentum, de plano tolli dicebam ex solo facto, dum ob repudiationem dicti Joannis Baptistæ Andree ultimi testamentarii, ita in successione fideicommissi solvenda quæ remanebat recens intestata hereditas Bartholomæi patris, unde indubitanter verificata remanebat dispositio statutaria, cum de jure intestatus dicitur, non solum ille, qui moritur nullo condito testamento, sed etiam ille qui cum eo decessit, non adita testamentaria hereditate, quoniam idem est aliquid nullo condito testamento decessisse ab intestato, ac decessisse condito testamento, sed hereditatem ejus vigore aditam non esse juxta rex. litterales in l. intestatus ff. de verb. signif. l. 1. ff. de suis & legit. §. 1. Inst. de hæred. que ab intest. deser. Angel. conf. 159. mon. 3. Craff. §. successio ab intest. q. 1. n. 1. Fular. de substit. q. 444. n. 4. Rota in Perusina fideicommissi 13. Martii 1662. Verolpio §. 1. Ac etiam quia d. Bartholomæus Joannem Baptistam filium hæredem instituit in quibusdam bonis pro legitima, quæ cum juxta opinionem dicitur quota hereditatis, obtineri non potest abique titulo hereditario, ita ut in hac quota, quæ virili adhuc dicitur patris hæres ex deductis per Merlin. de legi. l. 5. tit. 4. q. 3. n. 4. Capyc. Larr. consult. 10. n. 11. cum seqq. Quicquid enim sit de hoc assumpto ad alios effectus, & ubi aliter est universaliter institutus quod, effugiendo superfluas evagationes, examinare neglectum fuit, rectè tamen procedere dicebam ad hunc effectum, dum hæc mixtura hereditatis paternæ cum altera antiqua hereditate fideicommissaria, non pro præciso, & essentiali requisito, sed potius pro ratione de qua infra consideranda videtur.

Quo verò ad alteram partem ratiocinativam, omnino attendendam aïi verba non assisterent, vel expressè non resisterent, plures rationes considerabam. ex quibus statutum loquens de hereditatibus, & successionebus, aliisque dispositionibus, intelligendum veniat de immediatis non autem mediatis, & quatenus de mediatis, ut pro regulanda exceptatione attendi debeat persona gravati ultimi morientis, per cujus mortem successio aperitur, non autem persona gravantis seu primi testatoris.

Primo ad id probandum ponderabam, quod hæres gravatus, juxta veriorè ac hodie receptam sententiam non dicitur simplex usufructuarius, ut aliqui male crederant sed verus ac perfectus dominus, cum aliqua tamen ejus domini moderatione, ut scilicet non habeat illam liberam dispo-

disponendi de bonis suis facultatem, quæ dominio inesse dicitur, ut per Molin. de primog. l. 1. c. 19. n. 4. cum seq. Duran. dec. 155. alias dec. 260. n. 13. p. 5. rec. ac habetur pluries in sua materia Bullæ Baronum, ubi ad salvandam dictam Bullam ponderatur, quod fideicommissa antiquissimum non erant obligatoria, ita effecta à temporibus Augusti extra, sed continebant simplicem commissionem fidei ex sola congruentia servandæ ad text. in l. 2. §. post deinde ff. de origine juris §. 1. ad fin. Inst. de fidei. Peregr. de fidei. art. 1. nu. 6. Rot. dec. 36. n. 44. p. 5. rec. cum aliis in d. 111. de feud. præsertim in Romana contributionis de Cestis disc. 89. Unde propterea ubi filius succedit patri fideicommissi gravato, quoniam istud ab ulteriori ascendente vel transversali ordinatur, ita verificari videtur ratio ponderata apud Merlin. d. dec. 193. laudata in Arimin. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilacqua, quod scilicet de patre in filium dicitur potius quedam bonorum continuatio ex ordine naturæ quam successio. Quoniam licet ex juris subtilitate, & fictione ad alios effectus propositionem habeamus, quod per fideicommissum, gravanti magis quam gravato succedi dicitur, ne scilicet successor teneatur habere ratam factum ejus cui immediate succedit, neque per istum gestu sibi præjudicent, Attamen de facto, ac inspecta naturali veritate per gravati non autem gravantis mortem successio sibi aperitur, ac bona in eum transeunt, ideoque in proposito, ultimi, non autem primi morientis successio attendi debet.

Secundò in idem ponderabam ea quæ habemus in questione apud antiquos satis difficili, & involuta, apud modernos autem redita plana, tam in fideicommissis, quam in feudis, & similibus, super regulanda proximitate, An scilicet attendi debeat persona gravantis, vel illa gravati ut satis frequenter in sua materia sub tit. de fidei. & sub altero de feudis, quod scilicet in stricta juris censura ob dictam propositionem, quod fideicommissaria, fideicommissentis potius quam gravati hæres, & successor dicitur, ipsius gravantis persona pro regulanda proximitate attendi deberet, Et tamen receptum est contrarium ex plenè deductis apud Otthob. decis. 21. & in locis citatis; Tum ex ratione majoris certitudinis proximitatis, ejusque facillioris probationis spectata persona ultimi morientis, ac ad evitandos inextricabiles litem labyrinthicos post remotissima tempore intrantes super proximioritatis probatione, si persona gravantis attendenda esset; Tum etiam ex dicta ratione, quod successio fideicommissentis resultat potius ex juris potestate, & fictione, attendenda vero naturali veritate & de facto, succedi dicitur ultimo morienti per quemdam successione ordinem necessarium ab ipso non pervertibilem.

Tertiò considerabam inconvenientia exinde resultantia, quod scilicet ob grave onus gabellæ de facili vocati ad fideicommissa, & majoratus retraherentur ab illorum agnitione, quatenus gabellam de proprio solvere deberent, quia cum eorum jus sit resolvable, dari possit, quod beneficium resolvitur in maleficium, atque successor remaneret in proprio patrimonio damnificatus, si ad breve tempus per ejus mortem feret casus restitutionis; Et quatenus gabella solvenda esset de ipsis bonis, ita contingente frequenti successione casu, ipsa bonorum proprietates perpetuè conservantur destinata paulatim à gabella consummeretur, atque fideicommissi dissipatio sequeretur.

Quartò ponderabam receptam propositionem, quod una, & eadem res non debet duplici onere gravari, unde cum hæc hereditas ita semper est unica jam senserit onus gabellæ, non videtur onus multiplicandum.

Et quintò demum ponderabam ea, quæ habemus jure censori, ita ut inter ea ineret argumentum æquiparatorum habetur cæteris collectis apud Surd. dec. 905. Ganav. decis. 4. Nigr. de Laudemio q. 5. art. 5. nu. 26. & alibi eodem tract. frequenter. In laudemio autem communis, & recepta observantia comprobatur, quod illud pro successione solvitur in primo ingressu, quando scilicet bona ab una linea vel genere personarum per extinctionem vel alienationem transeunt in alteram lineam diversam, sed si deinde bona in linea, in quam ingressa sunt, continuare debent in filiis, & descendentes, illud non solvitur, quoniam licet continuatio sit necessaria ex lege in vestitura in forma pacti & providentia, ob quam successor concedenti vel primo acquirenti succedere dicitur, vel ab eo casum habere, attamen est potius continuatio bonorum de patre in filium, & in eadem linea seu genere personarum.

Deduceram quoque generalem propositionem super hu-

jusmodi statutorum odio & exorbitantia, ut per Rom. conf. 464. in princip. quodque propterea strictè intelligenda sint, unde si loquuntur de relictis & dispositis, non capiunt successione universalem juxta conf. 115. Fulgof. quod reputatur in materia magistrali, ac esse verissimum & firmissimam doctrinam dicit Rufin. conf. 139. n. 17. cum seqq. l. 5. n. 17. & seqq. sequuntur Cephal. conf. 15. num. 18. Rinim. jun. conf. 15. num. 63. & habetur in Senen. gabellæ hoc titul. disc. 83. Necnon alteram propositionem, de qua apud Cyriac. controv. 286. Rot. dec. 118. in fin. p. 11. & frequenter supra in aliis ad hanc materiam gabellarum, quod sufficiat casum esse dubium, ut in dubio respondendum sit contra gabellam, & pro ejus exclusione. Protestatur tamen hæc deducere ad superabundantiam, & per solum argumentum, ut facilius intraret dicti alii intellectus, non tamen admittendo quod casus dici possit dubius, stante quod in statutis gabellæ hujus Civitatis dicta propositio est in oppositum, ut scilicet in dubio judicandum sit pro gabella, & istam credebam esse veritatem.

ANNOT. AD DISC. CLIV.

An debeatur gabella de fideicommissaria, seu mediata successione videnda sunt, quæ latè super consimili statuto scribit Manzius Lucen. consult. 18.

TRANEN. GABELLE PRO ECCLESIASTICIS BAROLI CUM GABELLARIO, SEU COMMUNITATE

Casus disputatus in S. Congregatione Immunitatis, & resolutus ut infra.

De gabella farinæ seu molituræ, An & quando debeatur per colonos, & laboratores clericorum, ecclesiasticorum. Et an illi dare possint colonis panem non gabellatum, sive istius ratione ipsi ecclesiastici ad aliquam gabellam teneantur.

S U M M A R I U M.

- 1 **U**bi adest gabella farinæ seu molituræ non potest introduci seu contrahari panis exterius.
- 2 **C**asus controversæ.
- 3 **Q**uando famuli, & laboratores clericorum non possunt comedere panem sine gabella.
- 4 **D**e statu reventurum Apulie, & ratione ob quam comedere panem francum non provenit ab immunitate ecclesiastica.
- 5 **F**urnus cum jure privato vendendi panem impartit quandam speciem gabellæ.
- 6 **A**d quæ onera laicalia ecclesiastici teneantur.

D I S C. C L V.

Existente in Oppido Barolinum, juxta ferè totius Regni generalem usum, gabella farinæ seu molituræ, per istius Capitula statutum est, neminem in dictum Oppidum ejusque circum viciniam vinearum duorum milliarum circum circa introducere posse panem ab extra, seu illum non in gabellatum comedere, aut alias contrahere, quod est rationabile, quoniam licet gabella imposita sit molituræ, ac vulgò dicatur gabella farinæ seu macinatis, attamen quia ejus effectus respicit usum panis, idcirco istius introductionis rectè prohiberi potest ob præjudicia, & fraudes, quæ alias ipsi gabellæ resultant, ut in specie habetur per Rotam in Avenionen. seu Auriacen. Molendini coram Verosipio dec. 435. p. 9. rec. Quia verò extra dictum circum viciniam, in parte Apuliæ planæ, quæ est magna Italiæ, & forsitan Europæ horreum, multæ adunt magne tenetæ seminariæ, quæ ibi massarie dicuntur in quibus ars agraria exercetur, atque consuetudo est conducenti bubalcos alioque famulos, & laboratores, ex variis Regni, & extra partibus constituentes sub salario in pecunia annuorum ducentorum 30. & cum quadam diurna portione panis ex furmo, seu vulgò panettaria ejusdem domini sui conductoris tenentæ, quod aliquod præjudicium de facto generat gabellæ dicti adjacentis Oppidi Baroli, eo quia cum ob infelicem illius Regni conditionem, ex hamitorum & latronum frequentia resulantem, etiam ruffici in ipsis Civitatibus, & Oppidis vivant, plures ex hujusmodi rufficis, & plebeis ita

ita dictarum tenenturum servitio se addunt, ibique comedunt, unde gabella sentit diminutionem illius majoris emolumentum, quod obtineret, si dicti rustici, & bubulci ejus incolæ non egredierentur, sed intra dictum recinctum commorando, & laborando, illum panem ingabellatum comedere cogentur, ob quod damnus refarciendum, ab antiquo eadem Communitas indixit quamdam gabellam, vel quocumque panem *del pane di fuori*, hoc est ut illi cives, & incolæ ejusdem Oppidi, qui dictam artem agrariam in tenentis propriis, vel conductis exercent, teneantur solvere quamdam summam ad proportionem culturæ, puta ducatorum 10. pro quolibet curru terræ factæ, & ducatorum quinque pro quolibet curru segetum. Observantia verò antiqua, & immemorabilis, forè ab ipsius gabellæ introductione dedit, quod clerici, & ecclesiastici colentes tenentis proprias vel illas Ecclesiarum dictam gabellam solvere non consueverunt, minusque illi sæculares, qui à gabellis communitatis exempti sunt, ut puta affidati Regiæ dohanne, & cives Neapolitani ac similes. Nuper verò gabellario præterente, per ecclesiasticos quoque dictam gabellam solvendam esse per eum adita fuit S. Congregatio immunitatis, atque cum præsupposito, quod clerici, & ecclesiastici eorum exemptionem ab ista gabella communicare vellent eorum famulis, & laboratoribus, aliâ gabellæ subiecti, obtinuit declarationem favorabilem, id scilicet non licere, cujus declarationis vigore Ordinarius ipsi gabellario benevolus aliquos ecclesiasticos ad dictam gabellæ solutionem cogere cepit. Verùm istis recurrentibus ad eandem S. Congregationem, atque me pro eis scribente, dictæ declarationis revocatio facta est, nisi aliquod æquivoque, cum quo in hac materia aliqui non bene de hujus gabellæ natura informatione præcedebat, occasione dedisset dilationem resolutionis, cum rescripto, quod interim supersedeat debet, quæ tamen provisio hucque totalis revocationis effectum produxit, ac probabiliter producat in futurum. Quoniam gabellarius rectè sciens hanc veritatem, eamque videns detestari, aliud non tentabit, & quando tentare mihi certa videtur ejus succumbentia.

Scribens igitur pro Ecclesiasticis dicebam, quod ubi ageretur de gabella, per se necesse ab hujusmodi famulis, & laboratoribus aliis solvere, quia nempe nisi haberent panem ab ipsi ecclesiasticis tenentur dominis, cogentur alias panem ingabellatum comedere, quodque exemptio panis à gabella de facto redundaret in utilitatem ipsius domini tenentis juxta casum, de quo supra in Veliterna *disc. 61.* Et tunc admittebat, quod iusta, & rationabilis esset gabellarii præterentio, quoniam ita non ageretur de Ecclesiasticorum exemptione passiva ab oneribus laicalibus, sed potius de jure activo exigendi ad proprium commodum, & utilitatem illam gabellam, quæ est Principis, seu Civitatis, ut advertitur in dicta Valiterna, ac etiam in specialibus terminis hujus gabellæ farinæ in Nullius Baren. *hoc tit. disc. 54.* effect enim ita locupletari de alieno, quod iustum, & rationabile non est, potissimè stante quod, vel ratione antiqui concordati, vel ratione consuetudinis, ut pariter in *d. disc. 54.* advertitur taxata est frumenti quantitas, in qua Ecclesiastici ab ista gabella exempti esse debent, ac etiam quia de jure exemptionem obtinent pro eorum famulis, & colonis proprio ipsorum Ecclesiasticorum sumptu viventibus, non autem laboratorum sub diurno, vel mensuro salario, cujus pars dicitur ille panis, qui eis datur, ita ut dicti panis franchitia in effectu sit pars illius diurnæ, vel mensuræ mercedis, quæ aliis in pecunia solvenda esset, ut *d. disc. 61.*

Verùm non erat ille casus controversæ, quoniam in hujusmodi tenentis, sive intra, sive extra dicti Oppidi territorium existentibus, tam ecclesiasticorum, quam secularium adest furnus, seu vulgò *panattoria* pro pane ipsius tenentis famulis, & laboratoribus necessario, sive tenentur domini sint Ecclesiastici, sive sæculares abique aliqua differentia, atque uniforme est salarium hujusmodi rusticorum, & laboratorum, non inspecta eorum patria, & an sint de isto Oppido, vel alio, in quo adit ista gabella farinæ, vel panis necne, & sic nil refert tenentis domini, an dicti laboratores sint de uno loco, vel de altero, & an in eorum patria subsistant, vel non subsistant hujusmodi oneri, nam non per hoc salarium crescit, vel decrescit, & consequenter non intrat dicta ratio communicationis propriæ exemptionis famulis, & laboratoribus qui alias non essent exempti.

Sive enim rustici hujus Oppidi habitatores laborarent

in tenentis Ecclesiasticorum, sive in illis laicorum, nullum exemptionis privilegium habentium, adhuc pariter panem ibi non gabellatum comedere, idemque resularet dictæ gabellæ præjudicialis effectus, qui resularet dicitur eo ipso, quod ejus incolæ exeunt à dicto recincto, atque panem in ipso Oppido explanatum non comedunt, sive in una, sive in altera tenentis, aut loco illi habeant; Et sic est damnus secundarius, & consequitivum, quod ita resularet, non directè, sed indirectè, seu occasionaliter, quod scilicet tali occasione rustici descendunt à proprio domicilio, unde propter eam minor panis quantitas ibi consumitur.

Dabam in hoc practicum exemplum Civitatis Albani, aliorumque simillium locorum propè Urbem, in quibus Baro, vel Communitas habeat furnum cum jure privato vendendi panem, quod quamdam speciem vestigialis, seu gabellæ includit, ut advertitur in d. Veliterna *disc. 61.* si enim rustici, & laboratores talis loci ab eo non discederent, ibique comederent, utique major esset panis estatio, & successivè majus domini furni emolumentum, sed non exinde resularet, quod accidentibus dictis rusticis ad colendas vineas Urbis, seu aliâs ad laborandum in casualibus, & tenentis existentibus in agro Romano, ibique comederentibus, dicitur quod vinearum, vel casaliu domini aliquam exemptionem communicent non exemptis, cum sit damnus accessorium, & consequitivum, quod non habetur in consideratione ad regulam text. in *l. latius, C. de servit. Et aqua cum concord. Nil enim refert domino fundi, an laboratores solvant necne in eorum patria gabellam, quia si solvant nil ei minuitur, & si non solvant nil crescit, atque in hoc est punctus.*

Idque solum fuit causa, seu occasio, ut Communitas indiceret istam gabellam merè personalem ejus civibus, & subditi exercebantur artem agrariam, ab eis solvendam, quamvis in eorum tenentis casus daret, quod nullus hujus loci incolæ ibi laboraret; Ideoque ad gabellam, istam tanquam personalem Ecclesiastici upotè exempti à potestate illam indicentis, nullatenus tenentur, cum solum tenentur ad merè reales cum requisitis, de quibus apud celebres decisores Brundusina coram Penia *inter suas dec. 1070.* & Alben. cor. Merlino *inter suas dec. 902.* aliâs 339. p. 6. rec. Hydruntina coram Celso *inter suas dec. 249.* cum aliis ad fatiata *dec. 412. p. 9. rec.* ibique Adden. & frequenter supra in aliis *hoc tit.* Accedente potissimum observantia, quæ tanquam optima interpret omniem dirimebat difficultatem, si quæ cadere potuisset, ac etiam quod laici ex Regio privilegio exempti à gabellis communitatis, neque solvant talem gabellam; Ergò multò minus Ecclesiastici.

ANNOT. AD DISC. CLV.

Ad hanc materiam videnda sunt ea, quæ habentur in annot. *disc. 64.*

NEPESINA GABELLÆ PASSUS
PRO COMMUNITATE CIVITATIS
NEPESINÆ
CUM COMMUNITATE OPPIDI
CAPRAROLÆ.

Casus disputatus in Congregatione boni regiminis.
De gabella passus, seu pedagii exigendi à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium, & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur. Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva, & præjudicialis.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti serie.
- 2 **R**esolutio casus.
- 3 **D**e gabellæ exactione concessa per viam gratiæ & privilegii, vel per viam justitiæ, & de differentia.
- 4 **P**ontium, & viarum refectione faciendâ est per collectam inter habentes usum.
- 5 **P**edagia quæ sint, & qua ratione exigantur.
- 6 **C**oncordia extinguit omnia jura, & actiones.
- 7 **D**e requisitis in concordiis, & aliis actibus concernentibus perpetuum præjudicium, qui sunt per Communitates.

- 8 **A**n in concordiis inter duas Communitates, vel inter duas eque privilegiatas requiratur solemnitas?
- 9 **S**olemnitates requiruntur in alienatione honorum Ecclesiasticorum, & in alienatione inter duas Ecclesias.
- 10 **D**e præsumptione solemnitatis in lapsu longissimi temporis.
- 11 **N**on sufficit tempus, nisi concurrat observantia cum requisitis.
- 12 **H**ec præsumptio non supplet defectum causæ, declaratur.

D I S C. CLVI.

Obcopiam novem pontium existentium in territorio Civitatis Nepesinæ quotidianam sumptu, refectionis indigentiam; per Summos Pontifices Leonem X. Clementem VII. Paulum III. & Sixtum V. dictæ Civitatis communitati concessa, & respectivè ampliata fuit facultas exigendi quodam pedaggiu, seu gabellam passus à transeuntibus per territorium prædictum, etiam cum mercibus concernentibus gratiam; Cumque de anno 1612. inter Magistratum hujus communitatis, & illum alterius communitatis Oppidi Caprarolæ inita esset concordia super reciproca exemptione à gabellis in utroque territorio respectivè existentibus, atque rei eventus doceret id huic communitati esse nimis præjudiciale, ob magnam inæqualitatem, cum supponebat gabellam, seclusâ dictâ concordia per Civitatem, & meolas Nepesinos solvendam dictæ communitati Caprarolæ vel importare annuatim scuta decem; E converso autem istam gabellam solvendam per dictos oppidanos importare scuta circiter 150. Hinc proinde introducta causa in Congregatione boni regiminis, ob aliquam dilationem dictæ Communitatis Caprarolæ ad resolutionem, hucusque deventuram non est.

Scribens autem pro communitate Nepesina, fundatam dicebam ejus intentionem in facultate exigendi hoc pedaggiu sibi concessa per Pontificiam indultâ, & quæ non frigidè intelligenda sunt, ut regulariter faciendum est in materia onerum, & gabellarum, quando continent privilegium, & gratiam inducivam servitibus, ac restrictionem naturalis libertatis, sed largè, & favorabiliter, cum potius ex justitia, quam ex gratia hæc facultas concessa sit, & tanquam per sententiam, seu declarationem ejus, quod est de jure, ut potè concessam per Principem, potius tanquam supremum Magistratum justitiam administrantem, quam ut Principem tollentem jus tertii, quoniam cum hæc facultas concessa sit respectivè ad onus refectionis pontium deservientium pro usu adjacentium populorum, intrat de jure onus refectionis pro collectam ex regula, secundum naturam &c. ad text. in *l. 2. C. de immuni. nemini concedenda*, ubi Bart. & cæteri de quibus per Riminald. seniore *conf. 31.* quod reputatur in materia magistratæ, sequuntur cæteri apud Peregr. *conf. 102. num. 7. lib. 1.* Sola ad *conf. Sabaudæ de reparat. glof. viam num. 13.* Cohell. *ad Bullam boni regiminis c. 28. num. 50.* & *seq. 51.* & cæteri de quibus in proposito contributionibus pro refectione viarum supra in duplici Reatina *hoc tit. disc. 139.* & 841. Et de pedagio exigi solito pro transitu per aliquem pontem habetur pariter supra Nazarena *pedaggi disc. 137.*

Ubi quod hujusmodi gabellæ passuum non sunt verè, & propriè gabellæ indictæ tanquam onera supportanda per populos ad beneficium Principis, vel Republicæ, sed tanquam commodior contributio ex lege justitiæ faciendâ per transeantes pro refectione pontium, & viarum, ex quibus commodum reportant, juxta traditionem Abbatis in *c. innovamus num. 6. de consuet. Et cap. super quibusdam de verb. signif. cum concord. c. per Borell. de præsentis Regis Catholici c. 11. numer. 43. & 44. & in aliis locis ut supra, Idque per alteram partem non controveberetur.*

Quare unica dubitandi ratio consistebat in dicta concordia, quæ juxta vulgares quotidianas propositiones habet vim rei judicatæ, omniaque jura, & actiones extinguit, neque in alio superest judicis officium, nisi in ipsius concordie executione.

Non negabam dictam propositionem upotè veram, & irrefragabilem, quoties ageretur de concordia valida, & servatis servandis inita, Dicebam verò punctum esse in dicto requisito, cum quis præsupposito, & non aliis eadem propositione inita esse inter solos utriusque communitatis Magistratus, seu alios deputatos, quibus hæc facultas non competeat, quoniam in concernentibus graviora

negotia, & perpetuum communitatis præjudicium nulla potestas est penes solas magistratum, cui demandata tantum censentur concernentia currentem administrationem, in hujusmodi vero actibus plures requiruntur solemnitates deducæ per D. ad materiam text. in *l. fin. C. de vend. rerum Civitatis lib. 11. de quibus; Carchar. dec. 39. Surd. *conf. 28. nu. 82.* & *seq. & conf. 65. nu. 17. Menoch. *conf. 80. nu. 2. cum *seq. Rot. dec. 447. p. 1. res. apud Celsum dec. 383. nu. 2. cum *seq. Adden. ad Burat. dec. 696. Præsertim, ut actus fiat à toto populo, vel illo majori consilio, quod popularem præsentat, ac etiam cum auctoritate superioris, & ex causa necessaria, vel utili; Quæ omnia requisita decernant, dum nulla accedat superioris auctoritas, fortius requisita in Statu Ecclesiastico, ubi jura communis dispositioni accedunt Apostolicæ Constitutiones, præsertim undecima Pauli V. deficiebat consensus populi, & quod magis deest justa causa necessitatis, vel utilitatis, quinam demonstrat de evidentis damno, & inæqualitate.*****

Et quamvis ageretur cum altera communitate, in hoc pariter privilegiata, at tamen non tollit necessitatem hujusmodi solemnitatum, quoniam regula, quod inter privilegiatos privilegia consuevantur, & magis communi, magis hodie recepta sententia locum non habet, ubi unius contentio de lucro, alter de damno, sive unus de majori damno, ut in proposito contractuum initorum inter duas mulieres, vel inter duas minores, sive inter minores, & mulieres cum similibus, plene Picas *ad statut. Urb. glof. 7. Gregor. dec. 164. ubi adden. Burat. & adden. dec. 480. dec. 98. nu. 2. cum *seq. p. 11. rec. Et habemus etiam recepim in terminalis extrava. Ambrosio de q. b. Eccles. non alien. ut ejus dispositio pariformiter procedat in alienationibus, aliisque contractibus inter duas Ecclesias, quinam inter duas Capellas ejusdem Ecclesiæ, quia discoopereandum non est unum altare, ut alterum cooperari de Mari n. *resolut. 6. nu. 13. lib. 1. Rot. dec. 364. num. 7. part. 5. rec. dec. 191. num. 1. part. 7. dec. 336. num. 9. part. 3. over. & *seq. (tamè.****

Scribentes in contrarium magnam vim constituebant in hujusmodi solemnitatum præsumptio intervenit resultant à longissimi temporis observantia ex deductis per Gabr. *de præsumpt. concl. 1.* cum aliis, de quibus infra, & est de jure passum receptum etiam in alienationibus honorum Ecclesiæ, non obstantis factis vehementi resistentia juris resultantia à d. extrav. Ambrosio, quamvis hodie per Constitutiones Urbani VIII. in bonis, & juribus Ecclesiæ istud beneficium præsumptum, ubi non adest centenaria, sublatum sit, ut pluries sub tit. de alienationib. Verùm hoc fundamentum nullus momenti videbatur ex duplici responsione. Primò, quia ad effectum inducendi dictam præsumptionem, non sufficit solus lapsus temporis longissimi, sed etiam accedere debet observantia, quæ requiritur certa, univoca, continuata, & pacifica per totum dictum tempus, Coccin. *dec. 301. nu. 4. Otthob. dec. 159. nu. 11. & 12. & 220. nu. penult. & finali, dec. 188. num. 11. & *seq. p. 6. rec. cum aliis per Adden. ad Gregor. *dec. 355. & ad Burat. dec. 45.* cujus observantia nunquam interruptæ requisitum supponebatur deficiere.**

Et secundò, quia non potest plus operari factio quam veritas, neque majoris momenti esse solemnitas præsumpta quam vera, idèque ubi etiam verè, & de facto à his solemnitates accessissent circa consensum totius populi, & auctoritatem superioris, adhuc insuperabilis remanebat defectus causæ, quem receptum est per beneficium Apostolicum, seu aliam solemnitatem non suppleri ex deductis per Greg. *dec. 113. nu. 8. ubi Adden. nu. 11. Cavalest. dec. 215. nu. 2. & *passim, licet longissima observantia inducat etiam præscriptionem utilitatis.**

Præterea, ubi etiam ista concordia tunc valide, ac etiam æqualiter inita esset, ita ut eo tempore attentò subsistentibus esset, adhuc tamen cum tractu temporis redacta esset ad magnam inæqualitatem, & injustitiam ut supra dicebam locum esse ejus rescissionis; Licet enim regula sit, ut in contractibus attendi debeat tempus, in quo illi sunt, non curato subsequenti accidentali eventu, qui eque poterat se habere ad lucrum, & dampnum ad communiter notata in *l. præses, C. de fideicommissis, Cod. de transact. At tamen in iis que habent tractum successivum, si tractu temporis contractus redigatur ad iniquitatem ac magnam læsionem, seu inæqualitatem, adhuc læsio attenditur Nat. *conf. 204. & *conf. 548. num. 16. Thef. dec. 236. Capry. Latr. dec. 18. Theodor. alleg. 23. Rota apud Martin. Andr. dec. 48. nu. 14. & *dec. 70. nu. 3. & 4. Rota in Calagutiana *dec. 11.*****